

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**MIGRACIJE IN MIGRACIJSKA POLITIKA
V EVROPSKI UNIJI**

Ljubljana, junij 2010

ZORAN ŠEČIĆ

IZJAVA

Študent Zoran Šečić izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom docentke dr. Tjaše Redek, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD.....	1
1. GLOBALIZACIJA IN MIGRACIJE.....	2
1.1. OPREDELITEV POJMOV.....	2
1.1.1. Migracije.....	3
1.1.2. Imigrant.....	4
1.1.3. Vzroki migracij.....	6
1.2. GLOBALIZACIJA.....	7
1.2.1. Migracije in globalizacija.....	7
2. MIGRACIJE V EVROPSKI UNIJI.....	9
2.1. DRUŽBENO-EKONOMSKI DEJAVNIKI MIGRACIJ.....	10
2.1.1. Starostna struktura migrantov.....	10
2.1.2. Migracije glede na spol.....	13
2.1.3. Migracije glede na izobrazbo.....	15
2.1.4. Migracije glede na zakonski stan.....	17
2.1.5. Profil tipičnega migranta.....	19
2.2. ANALIZA POMENA RAZLIČNIH DEJAVNIKOV ZA MIGRACIJO.....	20
2.2.1. Splošna nagnjenost k migracijam.....	20
2.2.2. Močna nagnjenost k migracijam.....	22
2.2.3. Razlogi za migracijo glede na spol.....	23
2.3. DESTINACIJE MIGRANTOV.....	24
2.3.1. Delež tujcev v razvitih državah.....	25
2.3.2. Stanje v Sloveniji.....	26
2.4. POSLEDICE ZA DRŽAVE PREJEMNICE.....	27
2.4.1. Priseljevanje in trg dela.....	29
3. MIGRACIJSKA POLITIKA IN UKREPI EU.....	30
3.1. VRSTE MIGRACIJSKIH POLITIK.....	30
3.1.1. Politike za reguliranje in kontroliranje priseljevanja.....	30
3.1.2. Politika integracije priseljencev.....	31
3.1.3. Migracije in mednarodno sodelovanje pri pospeševanju gospodarskega razvoja.....	32
3.1.4. Razvoj in glavne značilnosti skupne migracijske politike.....	32
3.1.5. Splošna načela držav članic EU in njihovo uresničevanje.....	33
3.2. UKREPI EU GLEDE OMEJEVANJA MIGRACIJ.....	34
3.2.1. Nadzor zunanjih mej.....	34
3.2.2. Zunanje razsežnosti pravosodja in notranjih zadev.....	34
3.2.3. Evropska sosedska politika.....	35
3.2.4. Integracija migrantov v državi prejemnici na primeru Nemčije.....	36
4. SKLEP.....	39
LITERATURA IN VIRI.....	41

KAZALO TABEL

TABELA 1: KUMULATIVNE NETO MIGRACIJE V NEKATERIH EVROPSKIH DRŽAVAH V OBDOBJU OD LETA 1960 DO 1980 (NA TISOČ PREBIVALCEV).....	8
TABELA 2: RAZČLENITEV OSEB S SPLOŠNO NAGNjenOSTJO, DA MIGRIRAJO GLEDE NA STAROSTNO SKUPINO.....	11
TABELA 3: RAZČLENITEV OSEB Z MOČNIM NAMENOM, DA MIGRIRAJO GLEDE NA STAROSTNO SKUPINO.....	12
TABELA 4: OSEBE S SPLOŠNO NAGNjenOSTJO K MIGRACIJAM GLEDE NA SPOL.....	14
TABELA 5: RAZČLENITEV OSEB S SPLOŠNIM NAKLONOM ZA MIGRACIJE GLEDE NA STOPNJO IZOBRAZBE.....	16
TABELA 6: RAZČLENITEV OSEB Z MOČNIM NAMENOM, DA MIGRIRAJO GLEDE NA STOPNJO IZOBRAZBE.....	17
TABELA 7: RAZČLENITEV OSEB S SPLOŠNIM NAKLONOM ZA MIGRACIJE GLEDE NA ZAKONSKI STAN.....	18
TABELA 8: RAZČLENITEV OSEB Z MOČNIM NAMENOM, DA MIGRIRAJO GLEDE NA ZAKONSKI STAN.....	19
TABELA 9: DELEŽ TUJIH DELAVCEV V PRIMERJAVI S CELOTNIM DELOVNO AKTIVNIM PREBIVALSTVOM V NEKATERIH DRŽAVAH EU V LETU 2004.....	25
TABELA 10: MEDDRŽAVNE SELITVE DRŽAVLJANOV REPUBLIKE SLOVENIJE PO DRŽAVI PREJŠNJEGA/BODOČEGA PREBIVALIŠČA.....	26
TABELA 11: TUJE PREBIVALSTVO V NEMČIJI PO NARODNOSTI (V TISOČ).....	38

KAZALO SLIK

SLIKA 1: MEDNARODNE SELITVE, POVPREČNA STAROST PRISELJENIH IN ODSeljENIH, SLOVENIJA, 1982 – 2002.....	12
SLIKA 2: GLAVNI MOTIVI ZA MIGRACIJO MED OSEBAMI S SPLOŠNIM NAKLONOM ZA MIGRACIJO V DRUGO DRŽAVO.....	21
SLIKA 3: GLAVNI MOTIVI ZA MIGRACIJO MED OSEBAMI S TRDNIM NAMENOM ZA MIGRACIJO V DRUGO DRŽAVO.....	22
SLIKA 4: OdstOTEK IMIGRANTOV IZ VZHODNE IN SREDNJE EVROPE V NEKATERIH EVROPSKIH DRŽAVAH – KOT OdstOTEK VSEH TUCEV V DRŽAVI.....	24
SLIKA 5: STRUKTURA PRISELJENCEV V EU-15 GLEDE NA DRŽAVO IZVORA.....	28

Uvod

Pravica do svobodnega gibanja je ena izmed temeljnih pravic svobodnega človeka in mu dovoljuje, da si po svoji volji izbira kraj bivanja. Svoboda gibanja je podlaga svobodnega preseljevanja, ki je v najožji zvezi z razvojem sodobnega gospodarstva. Industrijska revolucija in globalizacija nam danes omogočata preprost dostop do vozovnic, nastanitev, informacij o stanju na trgu dela v neki državi, zakonodaje itd. Vse to olajša odločitev za odhod v drugo, razvitejšo, bogatejšo in posamezniku prijaznejšo državo.

Evropa, majhen kontinent mnogih narodov in kultur, ki se je po drugi svetovni vojni začela povezovati v evropsko skupnost, danes povezuje sedemindvajset držav članic Evropske unije. Območje brez notranjih mej, kjer se stremi k nenehni gospodarski rasti, razvoju in konkurenčnosti, vabi ljudi z različnih koncev Evrope in sveta, da za dobro plačilo odigrajo svojo vlogo v zgodbi o uspehu. Prihod tujih delavcev iz manj razvitih držav in nekdanjih kolonij je pripomogel k hitri obnovi evropskih velesil. S povečevanjem števila članic so se odpirali tudi novi trgi dela, privlačni za mnoge tuje delavce.

Tako je mogoče povezati globalizacijo in migracije. Industrializacija, velik napredek v razvoju transporta, informacijske in komunikacijske tehnologije ter seveda razmah kapitalizma in s tem povečevanje menjave blaga, surovin in storitev na globalni ravni so poleg neenakomerne porazdelitve svetovnega prebivalstva, revščine in pomanjkanja dela vplivali na povečano preseljevanje ljudi. V nasprotju z ZDA, ki prav tako veljajo za imigrantsko državo, je Evropa za mnoge dostopnejša, predvsem za povratne migrante, ki se po določenem obdobju vrnejo v matično državo, pa tudi za trajne migrante, ki se jim v državi prejemnici pridružijo njihovi družinski člani. Glavni motiv za odhod v drugo državo je izboljšanje ekonomskega stanja migranta in njegove družine. Zato se večina migrantov preseli v države, kjer je gospodarsko stanje boljše kot v njihovi matični državi. Ta korelacija je prisotna že mnogo let, spreminjajo se le emigracijske države in države prejemnice.

Namen diplomske naloge je prikazati migracijska gibanja v EU in analizirati njihove vzroke, s poudarkom na državah, ki so se zadnje pridružile EU. Večinoma so to nekdanje socialistične države, ki so bile po drugi svetovni vojni združene v različne skupnosti držav. Slovenija, Češka, Slovaška, Litva, Latvija, Estonija, Poljska, Madžarska, Ciper in Malta so danes samostojne demokratične države, članice EU.

V prvem poglavju so predstavljeni osnovni pojmi, determinante in splošne značilnosti migracij. Podrobno je opisan pojem migracij, predstavljeno pa je tudi, kako jih lahko delimo. Konec poglavja obravnava globalizacijo in njen vpliv na razvoj migracij.

Drugo poglavje najprej predstavi profil tipičnega migranta. Izvemo, ali drži predpostavka, da so mladi samski ljudje bolj samostojni in bolj naklonjeni preselitvi v drugo državo. V nadaljevanju

so navedeni razlogi za odhod in najbolj zaželene imigracijske države. Ker večina imigratnov za svojo destinacijo izbere razvito in gospodarsko močno državo, se poglavje konča s posledicami, ki jih je imel velik prihod tujih delavcev v zadnjih petdesetih letih v državah prejemnicah.

Ravno te države v zadnjih letih skrbno pripravljajo migracijsko politiko, ki bo uredila status migranta, jasno opredelila pravice in pogoje tuje osebe, ki se odloči vstopiti v državo kot študent, raziskovalec ali delavec z nižjo ali višjo izobrazbo. V zadnjem obdobju skušajo vodilne države v EU, kot so Nemčija, Francija in Velika Britanija, ki so hkrati tudi države z največjim deležem tujcev med prebivalci, razviti učinkovito migrantsko politiko, hkrati pa sprejemajo tudi številne ukrepe, s katerimi želijo omejiti prihod novih migrantov. Zavezujejo se, da bodo sprejele visoko kvalificirano delovno silo, kar bi lahko vplivalo na povečanje njihove konkurenčnosti pri razvoju novih tehnologij, kjer se med Evropo, ZDA in Kitajsko trenutno bije največji boj za prevlado.

1. Globalizacija in migracije

Globalizacija je sinonim za pojav pospeška. V zadnjih 40 letih so hitre spremembe vplivale na politični, gospodarski in socialni razvoj. Pospešek je razviden pri obsežnih tehnoloških spremembah, medijski revoluciji, gospodarskem povezovanju in velikih spremembah v proizvodnih sistemih in trgu dela. Vsa ta hitra rast pretoka kapitala, trgovine in tehnologije je močno učinkovala tudi na meddržavne migracije. Svetovno gospodarsko prestrukturiranje je povzročilo spremembe tudi v državah v razvoju, kjer je zaradi brezposelnosti, zmanjšanja plač in negotovih delovnih mest selitev v razvitejše države ključen korak v boju za preživetje.

Sodobni pogledi na migracijo odstopajo od prejšnjih teorij o migracijah. Po teoriji potiska in potega, ki bo podrobneje opisana v nadaljevanju, so se ljudje preselili zaradi socialnega in ekonomskega stanja v državi bivanja ali pa zaradi drugih dejavnikov. Opazovalci migracijskih tokov že dolgo opažajo, da se narava migracij spreminja. Kar se je nekoč uporabljalo za izrazito ekonomske razloge za migracijo, danes ne drži več. Na prvotni zagon posameznikov selivcev je v veliki meri vplivala globalizacija komunikacijske tehnologije. Danes so povezave med državami prejemnicami in državami izvora jasno razvidne. Te mreže povezujejo migrante in nemigrante ter omogočajo pretok informacij, kar je za ohranjanje migracijskih tokov najpomembnejše.

1.1. Opredelitev pojmov

Pojem selitve oziroma migracije v širšem pomenu označuje preseljevanje ljudi ali skupin v prostoru, kar pogosto pripelje do trajne spremembe kraja bivanja. Glede na prestop državne meje selitve delimo na notranje in zunanje ali meddržavne oziroma mednarodne. Do notranje selitve prihaja, ko ljudje menjajo kraj bivališča znotraj države, do mednarodne selitve pa pride s prestopom državne meje. Pojem meddržavne selitve vsebuje emigracijo ali izselitev, imigracijo

ali priselitvev in remigracijo ali vrnitev. Ko pride do realizacije vseh omenjenih procesov, govorimo o migracijskem krogu. Selivec je hkrati izseljenec in priseljenec, odvisno od tega, s katere perspektive je opisan selitveni kontekst – s stališča države izselitve ali države priselitve (Bevc, 2004, str. 3).

1.1.1. Migracije

Migracije postajajo čedalje zanimivejše za raziskovanje predvsem zaradi sprememb, ki jih vnašajo v ekonomske in socialne odnose. Resolucija o migracijski politiki Republike Slovenije (2002) opredeljuje migracije v treh oblikah: (1) kot regularne, svobodne migracije posameznikov, ki po lastni volji in v okviru obstoječih zakonov spremenijo državo svojega prebivališča; (2) kot prisilne migracije, ko ljudje oziroma posamezniki bežijo v strahu pred preganjanjem ali zaradi strahu pred kolektivnimi kršitvami človekovih pravic ter drugimi okoliščinami, ki jih povzročajo različni konflikti in katastrofe; (3) kot nezakonite migracije, ki zadevajo prepovedane prehode meja in nezakonito bivanje v tuji državi.

Demografsko imajo migracije oziroma selitve mnogo opredelitev. Selitve so prostorski premiki, zato označujejo prostorsko mobilnost prebivalstva. Pomembno je, da jih razlikujemo od drugih oblik mobilnosti prebivalstva, kot so panožna, sektorska, poklicna, izobrazbena, socialna in druge. Selitve navadno opredelimo kot prostorske premike posameznih prebivalcev iz odselitvenega v priselitveno območje. Pri vseh teh imamo opravka z neke vrste gibanjem ali spremembami pri prebivalstvu na posameznih imenovanih področjih (Malačič, 2004, str. 144).

Pri opredelitvi migracij igra pomembno vlogo časovna komponenta. Razlikujemo dolgoročne in kratkoročne migracije, s čimer lahko opredelimo, ali gre pri selitvi za dogodek ali proces. Slednji je prisoten pri dolgoročnih migracijah, ki trajajo več let, najbolj pa to velja za življenjske migracije, kar pomeni, da se migranti ne vrnejo v državo, ki so jo zapustili. Kdor pri prekoračitvi mej osnovnega selitvenega območja spremeni stalno prebivališče, je stalni, kdor pa tega ne stori, je začasni selivec. Premik oziroma selitev iz enega v drugi kraj imenujemo selitveni tok, ki je opredeljen z odselitvenim in priselitvenim območjem. Če sta obe območji znani, govorimo o zaprtem selitvenem toku, če je znano samo eno območje, pa o odprtem. Prav tako pomembna je delitev, ki razlikuje primarne, sekundarne in povratne selitve. Selitev iz rojstnega kraja je primarna, vse druge pa so sekundarne. Vrnitev v rojstni kraj je povratna selitev. Če povratne selitve organizira oblast, gre za repatriacije. Najbolj splošna je razvrstitev po selitvenih ravneh. Notranje selitve potekajo znotraj naselij, občin in držav, zunanje selitve pa med državami. Emigracija pomeni izselitev iz države, imigracija pa priselitvev v državo.

Najpomembnejša je nedvomno delitev na notranje in zunanje migracije. Notranje so tiste, pri katerih sta odselitveni in priselitveni kraj v isti državi, zunanje pa so tiste, pri katerih sta ta dva kraja v različnih državah. V nasprotju z zunanjimi migracijami notranje ne vplivajo na obseg prebivalstva v državi, ampak le na njegovo porazdelitev. Lahko so posledica deagrarnizacije, industrializacije ali urbanizacije. Najpogostejše so migracije iz vasi v mesta. Zunanje migracije

vplivajo na število in razporeditev prebivalstva države. Pomemben je njihov vpliv na meddržavne odnose, zato so nekatere države že zelo zgodaj začele posegati z migracijsko politiko v procese zunanjih migracij. Pri tem se je pokazala velika razlika med emigracijskimi in imigracijskimi državami. Učinkovita je predvsem imigracijska politika, ki svoje cilje največkrat dosega z omejevanjem in selekcijo. Migracijska politika emigracijskih držav pa ob odprtih državnih mejah praviloma ni učinkovita. Zaradi emigracije iz nerazvitih in revnih držav v razvite in bogate države ni pravih ukrepov, s katerimi bi se emigracijske države uprle negativnim vplivom migracije (Malačič, 2004, str.167).

Z migracijami so tesno povezani procesi prilagajanja med priseljenci in nemigrantskim prebivalstvom priselitvenega območja. Ti procesi so posebno pomembni, kadar se migranti in nemigranti razlikujejo po etični, verski, rasni ali kakšni drugi pripadnosti. Prilagajanje priseljencev novemu okolju poteka v fazah. Prva faza je začetna *prilagoditev ali akomodacija*, ko se priseljenec prilagodi bolj površinsko, na zunaj. Sledi *kulturna prilagoditev*, ko priseljenec prevzema vse večji del kulturnih značilnosti novega okolja. Zadnja faza je popolna *prilagoditev ali asimilacija*, ko se priseljenec ali priseljenska skupnost popolnoma spoji z novim okoljem. Takšna prilagoditev navadno traja več generacij. Pri meddržavnih migracijah na neki vmesni stopnji običajno pride še do *naturalizacije* ali podelitve tujega državljanstva, kar proces pospeši. Med priselitvenimi skupnostmi in avtohtonim prebivalstvom se lahko vzpostavijo odnosi koeksistence, različnih oblik integracije in fuzije ali pa popolne segregacije (Malačič, 2004, str. 146).

1.1.2. Imigrant

Pojem imigrant ima v različnih državah različne pomene, čeprav je splošno znano, da je imigrant oseba, ki se priseli na neko območje. V nekaterih državah je opredeljen po kraju rojstva, v drugih po državljanstvu. Zaradi občutnega povečanja števila imigrantov zadnjem desetletju prejšnjega stoletja je opredelitev pojma postala še pomembnejša, saj je zaradi različnih opredelitev tudi število imigrantov po državah različno. V ZDA, Kanadi, Novi Zelandiji in Avstraliji so imigranti osebe, ki so rojene v tujini in so emigrirale v državo sedanjega bivališča. V mnogih drugih državah pa so imigranti osebe s tujim državljanstvom. V tem primeru se zaradi možnosti dvojnega državljanstva pojavljajo težave pri določanju števila imigrantov. Ker lahko oseba, rojena v tujini, pridobi državljanstvo v državi bivališča, in ker osebe, rojene v neki državi, ne pridobijo vedno tudi njenega državljanstva, podatki o imigrantih po obeh pristopih niso nujno enaki (Bevc, 2009, str. 5).

Migracijska politika je praviloma osredotočena na dolgoročne migrante, to je osebe, ki se selijo v državo, kjer sicer ne bivajo, za vsaj eno leto. S to definicijo pa OECD ni bil zadovoljen, zato so dolgoročne migrante opredelili kot stalne oziroma trajne. Tako se definicija OECD razlikuje od najprej omenjene, ki jo zagovarjajo Združeni narodi, razloga pa sta predvsem dva (OECD, 2008):

- težko je uskladiti nacionalne statistike o meddržavnih migracijah za zadovoljitev navedene opredelitve ZN (zlasti v velikih državah);
- tako za politiko kot za analizo razlik med državami je koristno ločeno opazovati posamezne dolgoročne migracijske tokove, navedeni nacionalni viri pa praviloma ne zajemajo informacij o naravi migracijskih tokov (zaradi dela, združevanja družine itd.) in kategorijah migrantov.

OECD (2008) trajne migracije opredeljuje kot selitve, ki se v državi prejemnici razumejo kot dolgoročne, čeprav se morda v praksi ne pokažejo kot take zaradi spremembe namena selitve.

Ta opredelitev pa ne pomeni, da oseba nujno dobi dovoljenje za neomejeno bivanje. Lahko je le na migracijski poti, ki vodi k stalnemu bivališču v gostujoči državi. To večinoma velja za študente, ki se praviloma nameravajo vrniti domov, v statistiki pa se vodijo pod kategorijo »združitev družine«. Ta kategorija praviloma velja za migrante, ki se ne nameravajo vrniti domov, tako da je razlika med trajnimi migranti in študenti v vrsti in obnovljivosti dovoljenja za bivanje. Zato trajanje bivanja v tuji državi ni najboljša opredelitev dolgoročnega migranta.

Opredelitev trajnega migranta po OECD (2008):

- osebe, ki so po vstopu v državo dobile pravico do stalnega bivališča,
- osebe, ki so dobile dovoljenje za omejeno obdobje bivanja v državi, vendar se dovoljenje obnavlja za bolj ali manj nedoločen čas,
- nekatere osebe s pravico do prostega pretoka (državljeni EU znotraj držav EU).

Tako smo opredelili osebo, ki se odloči zapustiti matično državo bivanja in nadaljevati svoje življenje v drugi državi. Kako je pa s tistimi osebami, ki se odločijo vrniti v matično domovino in niso študenti?

Osebe, ki se odločijo za vrnitev, so uvrščene v kategorijo povratnih migracij oziroma povratnih migrantov in so opredeljene kot osebe, ki se vrnejo v državo državljanstva, potem ko so bili meddržavni migranti (kratkoročni ali dolgoročni), in ki nameravajo v svoji matični državi ostati vsaj eno leto. V to definicijo so vključene štiri dimenzije: dolžina bivanja v matični državi po vrnitvi, dolžina bivanja v gostujoči državi, kraj bivanja v tujini in država izvora. Med vzroke za povratne migracije lahko štejemo makroekonomsko okolje in razvoj v matični državi, prednost porabe v matični državi, varčevanje za investicije, napačno odločitev za emigracijo (zgrešena migracija), značilnosti migracijske politike, ki vključujejo program pomoči za prostovoljno vrnitev, odpravo omejitev za vrnitev in druge. Vrnitev v matično domovino je z vidika birokracije in statistike dosti preprostejša od ponovne integracije visoko izobraženih posameznikov, na primer znanstvenikov, ki se morajo biti sposobni spet integrirati v okolje in vstopiti na lokalni trg dela. To je lahko za povratnike tudi ovira, saj obstaja možnost, da domače gospodarstvo ni sposobno absorbirati vsega, kar jim povratnik v domovino s svojim novim

znanjem lahko ponudi. Kljub tem oviram je odstotek povratnikov s terciarno izobrazbo večji od odstotka povratnikov z nizko in srednjo izobrazbo (Bevc, 2009, str. 9).

1.1.3. Vzroki migracij

Zaradi vse večjega pretoka in dostopa do informacij je svet postal zelo majhen. Danes je potovanje z enega na drugi konec zemeljske oble nekaj povsem normalnega, zato je enako normalen tudi vse večji odstotek ljudi, ki menjajo domovanje. Zaradi odprtosti državnih mej je migriranje v sosednjo ali katero bolj oddaljeno državo mnogo preprostejše kot pred 70 leti.

Na splošno lahko rečemo, da si migranti prizadevajo za izboljšanje materialne življenjske ravni, za večjo blaginjo zase in za svojo družino, zato so usmerjeni v območja z boljšimi ekonomskimi možnostmi. Te se kažejo v možnostih in raznovrstnosti zaposlovanja, v boljših priložnostih za podjetniško in investicijsko dejavnost, večjih plačah ter drugih denarnih in nedenarnih dodatkih plačam, v boljših delovnih razmerah, poklicnem napredovanju in vrsti drugih ekonomskih ugodnosti novega okolja, na primer na stanovanjskem področju, v potrošniški izbiri in podobno. Demografski dejavniki migracij so povezani z značilnostmi reprodukcije prebivalstva kot celote in njegovih posameznih delov. Ljudje se navadno iz območij z velikim naravnim prirastkom selijo v območja z majhnim naravnim prirastkom. Kulturni dejavniki povzročajo, da se migranti rajši usmerjajo v kulturno sorodnejša okolja. V času velikih migracij 19. in začetka 20. stoletja so bili angleški emigranti bolj usmerjeni v Severno Ameriko, španski in portugalski pa v Južno Ameriko. Družbeni dejavniki se odražajo v privlačnosti mestnega življenja, posebno velikih mest, v možnostih izobraževanja otrok, uporabe prostega časa in podobnem. Politične razmere pogosto prisilijo poražence v političnih bojih, da začasno ali stalno zapustijo svojo domovino in državo. Geografski dejavniki migracij so povezani z naravnimi in družbenimi geografskimi značilnostmi posameznih območij, na primer s klimatskimi, geomorfološkimi, pedološkimi, prometnimi, poselitvenimi in drugimi značilnostmi (Malačič, 2004, str. 159).

Razen ilegalnih migracij se vzroki za migracije analizirajo na podlagi teorije *potiska in potega* migracij. Ta teorija poskuša razložiti migracije z vplivom dejavnikov odselitvenega in priselitvenega območja. Na odselitvenem območju delujejo predvsem dejavniki potiska, ki posameznika potiskajo iz tega območja. Kot razlogi za odseljevanje se najpogosteje navajajo izguba zaposlitve, izčrpanje naravnih bogastev, upadanje ali prenehanje neke ekonomske dejavnosti, različne vrste diskriminacije (etično, versko, politično, rasno ipd.), naravne in druge nesreče, odtujitev od skupnosti, neperspektivne razmere v skupnosti za osebni razvoj, poroka in podobno. Na priselitvenem območju delujejo dejavniki potega, ki migrante privlačijo. Med takšne dejavnike spadajo ugodne možnosti za zaposlitev, napredovanje v službi, podjetniške in investicijske dejavnosti, boljše redno in dodatno plačilo, tudi odvisnost od drugih, večja raznovrstnost kulturnih, intelektualnih, prostočasnih in drugih dejavnosti, boljše klimatske in stanovanjske razmere, lažje in cenejše šolanje otrok in drugo (Malačič, 2004, str. 160).

1.2. Globalizacija

Globalizacijo lahko razumemo kot obliko internacionalizacije, liberalizacije, univerzalizacije, zahodnjaštva in deteritorizacije (Bešter, 2003, str. 45). Danes je zagotovo ena najpogosteje uporabljenih in najbolj zlorabljenih besed, hkrati pa najbolj nedefiniranih, nejasnih in nerazumljivih besed (Beck, 2000, str. 19). Vendar pojem ni tako sodoben, kot se zdi, saj smo bili samo v 20. stoletju priča trem globalnim valovom. Prvi, internacionalizacija, je bil na začetku stoletja, v 60. letih je potekala multinacionalizacija, od leta 1990 pa poteka globalizacija.

Kot je bilo omenjeno zgoraj, ima globalizacija več kot samo en pomen, odvisno od tega, v katerem kontekstu jo želimo razlagati. Prva od omenjenih možnih teorij je internacionalizacija, ki jo lahko definiramo kot mednarodno izmenjavo dobrin in kapitala ter s tem povečanje mednarodne odvisnosti. Naslednja je liberalizacija, ki je kot ena od oblik globalizacije tesno povezana z migracijami. Bistvo liberalizacije je odstranitev ovir med državami ter ustvarjanje ekonomije brez meja. S tem se sprošča pretok delovne sile, ki pa je seveda v velikem zaostanku za prostim pretokom trgovine. Tretja definicija je univerzalizacija, ki jo lahko opišemo kot nekaj, kar je oziroma naj bo enako enako razširjeno po vsem svetu. Najboljši primer univerzalnega je gregorijanski koledar. Naslednja definicija je tako imenovano zahodnjaštvo, ki globalizacijo izenačuje s širjenjem navad zahodnega sveta na preostale dele planeta. Kot so pokazali rezultati širjenja vesternizacije, gre za uničenje nekaterih vrednot, kulture in tradicije ter uvedbo enotnega načina življenja in razmišljanja za vse (Bešter, 2003, str. 52). Zadnja od petih razlag globalizacije je deteritorializacija, za katero je značilno, da družbenega prostora ne obvladujejo teritorialni prostori in teritorialne meje (Flestead, 1999, str. 32).

1.2.1. Migracije in globalizacija

Globalizacijski tokovi so vedno spodbujali migracijske tokove in obratno. Samo v 20. stoletju je internacionalizacija migracijskih tokov med Evropo ter Severno in Južno Ameriko odigrala pomembno vlogo v ekonomskem, političnem in kulturnem povezovanju in razvoju držav na obeh straneh Atlantika. V prvi polovici 20. stoletja je bila Evropa dežela emigracij, glavna destinacija Evropejcev pa je bila večinoma Severna Amerika. Ta val se je umiril zaradi vse več tujcev iz drugih delov sveta, po drugi svetovni vojni pa se je celo obrnil, saj je Evropa postala dežela priseljencev, večinoma tistih, ki so bili zaradi vojnih razmer prisiljeni zapustiti svojo državo.

Tabela 1: Kumulativne neto migracije v nekaterih evropskih državah od 1960 do 1980 (na tisoč prebivalcev)

Država	Obdobje 1960–1969	Obdobje 1970–1979
Belgija	155,8	81,0
Francija	2195,3	743,0
Nemčija	1.918,4	928,6
Poljska	-132,2	-559,9
Portugalska	-1.240,1	219,3
Italija	-814,5	87,9
Slovenija	7,8	57,8
Španija	-286,5	248,9
Švedska	176,0	121,3
Švica	366,4	-124,1
Skupaj	2346,4	1803,8

Vir: P. Wanner, *Migration Trends in Europe*, 2002, str. 4.

Evropski migracijski tokovi v prvih desetletjih po drugi svetovni vojni so bili večinoma interni. Kot prikazuje tabela 1, so imele države zahodne in severne Evrope večinoma pozitiven migracijski saldo, kar je bila posledica prihoda imigrantov iz manj razvitih evropskih držav.

Politično-ekonomske analize dokazujejo, da je migracijska politika veliko prispevala k novi ekonomski, politični in socialni globalizaciji sodobnega sveta in hkrati k stabilizaciji nove Evrope po drugi svetovni vojni (Bešter, 2003, str. 50). Ob koncu vojne se je iz ene v drugo državo preselilo več kot petnajst milijonov ljudi. Mnogi od njih so bili nemški državljani, ki so se vrnil v države z novimi mejami in novimi imeni. Tradicionalne države sprejemnice so zaradi posledic vojne doživele velik val izseljevanja, ki je dosegel vrhunec leta 1949, ko je matične države zapustilo 800.000 ljudi. Mnogi Evropejci so se skušali izseliti zaradi varčevalnih ukrepov, ki jih je večina vlad uvedla za odpravo posledic vojne, vendar emigracije zaradi že tako zmanjšanega števila prebivalcev Evrope niso bile dobrodošle. Največ jih je bilo iz Velike Britanije, Italije in Zvezne republike Nemčije. Njihove glavne destinacije so bile Avstralija, Kanada, Severna in Južna Amerika ter Izrael (Stalker, 2010).

Z obnovo Evrope se je začelo novo obdobje gospodarskega razcveta. Zaradi tega je prišlo do pomanjkanja delovne sile, tako da so industrijske velesile, kot so bile Velika Britanija, Francija in Nemčija, morale iskati rešitve. Sprva so se obrnile na tiste, ki se zaradi vojne niso mogli vrniti v svoje države izvora, potem je sledil uvoz delovne sile iz še ne tako razvitih evropskih držav. Zadnje rešitev so videli v obnovi stikov s svojimi nekdanjimi afriškimi in azijskimi kolonijami.

Prihod tujcev iz nekdanjih kolonij se je ustavil sredi 60. let, ko so bili vpeljani strogi pogoji za pridobitev delovnih dokumentov. Poznejša naftna kriza je še tesneje zaprla vrata potencialnim

priseljencem. Ti so se zato obrnili na druge države, kot so Italija, Španija in Grčija, ki do tedaj za migrante niso bile tako privlačne. Zaradi dobrih življenjskih razmer v Evropi je vse več ljudi iz nerazvitih držav želelo pobegniti iz revščine, kar pa ni bilo več tako preprosto. V zadnjem desetletju in pol je večina priseljencev prosilcev za azil oziroma beguncev, ki iščejo poti, kako si zagotoviti boljše življenjske razmere (OECD, 2004).

Pomembno vlogo pri povečevanju migracijskih tokov imajo demografske spremembe. Da bi lažje razumeli te spremembe ter njihovo povezavo z migracijami je zelo pomembno omeniti nekatera dejstva. Leta 1900 je bilo na svetu 1,9 milijarde ljudi, leta 1970 3,6 milijarde ljudi, danes pa na tem majhnem planetu že živi 6,1 milijarde ljudi. Pričakuje se, da bo število še naraščalo in da bo svetovno prebivalstvo doseglo številko 8 milijard že v letu 2020. Največji globalni problem je neenakomerna rast svetovnega prebivalstva glede na ekonomske sposobnosti in možnost gospodarske rasti. Dokaz za to je podatek, da skoraj polovica svetovnega prebivalstva živi z manj kot dvema dolarjema na dan ter da jih petina živi z manj kot enim dolarjem na dan. Ugotovimo lahko, da je demografska zgoščenost sorazmerna s svetovno revščino, demografsko umirjanje pa z ekonomskim bogastvom. Tako je demografska struktura v čistem nasprotju z ekonomsko razvitostjo predelov, kjer prevladuje staro prebivalstvo. Nastalo demografsko praznino bo v prihodnosti uravnотеžilo obsežno migracijsko gibanje, primerljivo s tistim v 19. stoletju. Ljudje se bodo iz nerazvitih držav oziroma držav v razvoju selili v bogate države. Že danes so v mnogih državah EU migracije edini vir ohranjanja prebivalstva (World Development Report, 2000).

2. Migracije v Evropski uniji

Vse evropske države so danes imigracijske države oziroma države prejemnice. Za bolj uveljavljene države gostiteljice, kot so Francija, Nemčija, Velika Britanija, države Beneluksa, Avstrija, Švica, Švedska in Danska, je tako vse od leta 1960. Kljub upadu migracij v letih 1973 in 1974 se je priseljevanje nadaljevalo, večinoma v obliki združitve družin, tokov beguncev in delavnih migracij. Do največjega porasta priseljencev je prišlo po letu 1990. Avstrija, Francija, Nemčija, Nizozemska, Švica, Velika Britanija in nordijske države so vse primeri tega trenda. V Nemčiji se tokovi zmanjšujejo od zgodnjih 90. let, čeprav je to mogoče pripisati izjemno visoki ravni prihoda v začetku leta 1990. Druga kategorija evropskih držav, ki so postale neto države prejemnice po leta 1980, so Irska, Španija, Portugalska, Grčija in Finska. Razlog za to je v njihovi gospodarski rasti in v preusmeritvi migracijskih tokov po uvedbi restriktivne politike v severnoevropskih državah. Te države so tudi po letu 1990 doživele povečane migracije s prilivi delovnih migrantov na Irsko, v Italijo in na Portugalsko, kjer je bil ta pojav še posebno izrazit. Dve desetletji pozneje so postale države gostiteljice države srednje in zahodne Evrope. Po letu 1989 so nekdanje socialistične države na vzhodnih mejah EU postale pomembne tranzitne države za migrante, ki so poskušali vstopiti na ozemlje razvitejših zahodnih držav EU. Ta vzorec je vztrajal pri državah kandidatkah in državah, pridruženih EU v jugovzhodni Evropi. V večini

držav, ki so nedavno vstopile v EU, sta gospodarska rast in politična stabilnost povzročili, da imajo danes pozitivni selitveni prirast. Tako je na primer na Cipru, Madžarskem, Češkem, Slovaškem in v Sloveniji (Boswell, 2005, str. 3).

2.1. Družbeno-ekonomski dejavniki migracij

V tej točki bo obravnavanih pet družbeno-ekonomskih spremenljivk – starost, spol, izobrazba, zaposlitveni status in zakonski stan – ter njihov vpliv na migracijsko gibanje v EU. Cilj je predstaviti opisno analizo glavnih lastnosti tistih oseb, ki izražajo pripravljenost za selitev. Države, ki so omenjene v nadaljevanju, so bile leta 2004 države pristopnice. Članice EU so istega leta postale Poljska, Ciper, Malta, Slovenija, Češka, Slovaška, Estonija, Litva in Latvija. Dve leti pozneje sta članici EU postali tudi Bolgarija in Romunija, medtem ko status Turčije zaradi nesoglasij še vedno ni jasno določen, vendar je zaradi velikega števila migrantov, ki prihajajo iz te države, tudi Turčija pomembna pri opredelitvi stanja migracij v EU.

Države bodo zaradi preprostejšega pregleda v tabelah, kjer bodo navedene kot skupina, označene s kraticami, in sicer kratica NČ2004 pomeni države, ki so postale članice EU leta 2004, kratica NČ2006T pa pomeni Bolgarijo, Romunijo in Turčijo. Slednja še ni članica EU, vendar je v Evropi veliko njenih državljanov, zato imajo pomemben delež v evropskih migracijah.

Drugi cilj tega poglavja se nanaša na razvojno politiko. Heterogenost skupine morebitnih migrantov je treba upoštevati pri načrtovanju trga dela in socialnih ukrepov ter pri spopadanju s povečanjem gibanja migrantov iz držav pristopnic in kandidatk v države EU. Za oblikovalce politike je pomembno, da vedo, ali ima večina priseljencev zelo visoko ali nizko stopnjo izobrazbe, ali so mlajši ali starejši, ali so zaposleni ali brezposelni. Zato je pomembno, da je migracijska politika oblikovana v skladu z možnostmi in omejitvami, značilnimi za različne skupine ljudi (Nyberg-Soerensen, 2002, str. 5).

2.1.1. Starostna struktura migrantov

Ko primerjamo migrante po starosti, navadno mlajše skupine veljajo za zelo mobilne, saj je po 40. letu starosti občuten padec naklonjenosti migracijam. Mlajši imajo običajno boljše možnosti na trgu dela v državi prejemnici, zlasti ker so predvsem v storitvenem sektorju pripravljeni sprejeti slabše plačana delovna mesta. Ker sprejmejo delo pod svojo stopnjo izobrazbe, povečajo svoje možnosti na trgu dela, saj imajo lokalni delodajalci manjši strošek plač v kombinaciji z večjo produktivnostjo. Drugi ekonomski argument izvira iz teorije človeškega kapitala, ki pravi, da so migracije za mlajše donosnejše. Starejši delavci imajo manjšo ekonomsko spodbudo za migracije, ker je njihovo amortizacijsko obdobje glede na njihovo naložbo krajše (Bauer in Zimmermann, 1999, str. 15).

Družbeno-ekonomski modeli kažejo, da mladi ljudje izkazujejo višjo stopnjo nezadovoljstva z obstoječimi razmerami v državi izvora. V kombinaciji z višjo stopnjo aspiracije to vodi v močan občutek relativne prikrajšanosti in frustracije. Zato so mlajši ljudje bolj nagnjeni k selitvi. V nekaterih krajih s hierarhično ureditvijo družine starejši člani, navadno očetje, ostanejo v državi izvora, mlajše pa pošljejo v tujino, da bi zaslužili dodaten denar in ga prinesli domov. Če pogledamo splošno naklonjenost migracijam v tabeli 2, vidimo, da je med 80 % in 90 % potencialnih migrantov v vseh državah mlajših od 40 let. V obeh skupinah držav je starostna skupina od 15 do 24 let najbolj nagnjena k migracijam. Ta težnja je za deset odstotnih točk večja v državah, ki so članice od leta 2004 (Migration trends in an enlarged Europe, 2004, str. 18).

Tabela 2: Razčlenitev oseb s splošno nagnjenostjo, da migrirajo, glede na starostno skupino

Država	Starostna skupina (v odstotkih)				Skupaj 100,0
	15–24 let	25–39 let	40–54 let	55+ let	
Poljska	64,5	27,9	7,8	0,0	100,0
Bolgarija, Romunija	61,5	21,7	16,0	0,7	100,0
Ciper, Malta Slovenija	-	-	-	-	-
Turčija	39,8	42,8	13,0	4,5	100,0
Madžarska, Češka, Slovaška	60,7	31,8	5,4	2,1	100,0
Estonija, Litva, Latvija	44,8	40,1	14,7	0,4	100,0
NČ2004	61,0	30,4	7,9	0,7	100,0
NČ2006T	50,9	34,5	12,0	2,5	100,0

Vir: Candidate Countries Eurobarometer, 2002.

V tabeli 3 so prikazani podatki za osebe, ki so močno nagnjene k temu, da bi zapustile matično državo. Od migrantov s splošno nagnjenostjo se razlikujejo po tem, da se velik delež tistih, ki izrazijo močno željo po odhodu, za to tudi odloči. Splošna nagnjenost k migracijam je lahko posledica slabih življenjskih razmer v nekem obdobju, kar pa še ne pomeni, da bo selitev v drugo državo to rešila.

Ko primerjamo podatke iz tabele 2 s podatki v tabeli 3, opazimo strukturni premik pri članicah iz leta 2004. Prevladuje skupina oseb, starih med 25 in 39 let, ki si močno želijo migrirati, in sicer gre za povečanje za skoraj 20 odstotnih točk. Nasprotno pa se je v Bolgariji, Romuniji in Turčiji trend obrnil v nasprotno smer, povečal se je namreč odstotek v najmlajši skupini tistih, ki si močno želijo oditi v drugo državo.

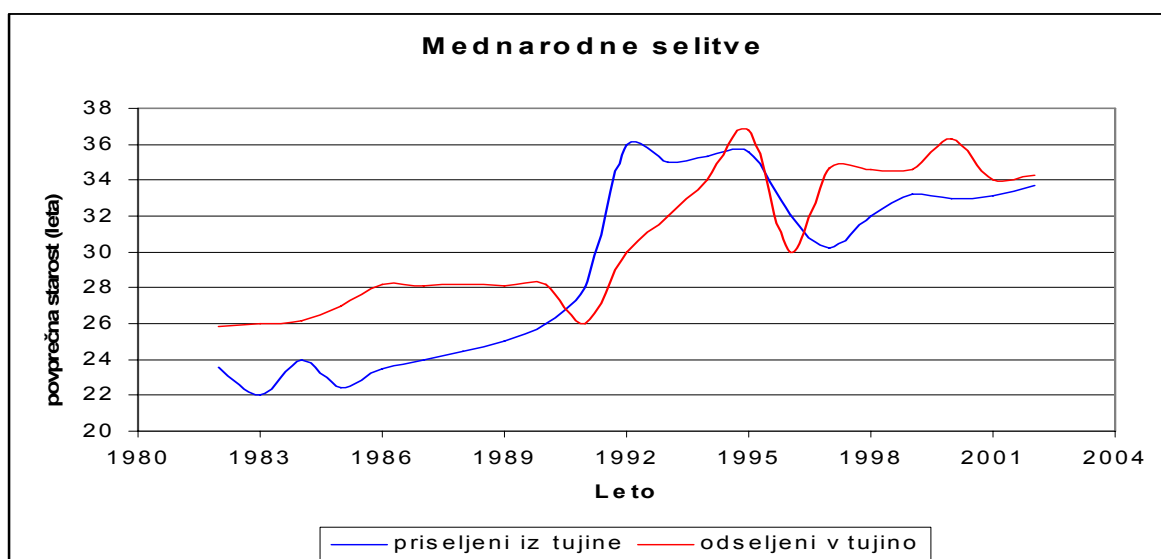
Tabela 3: Razčlenitev oseb z močnim namenom, da migrirajo, glede na starostno skupino

Država	Starostna skupina (v odstotkih)				SKUPAJ
	15–24 let	25–39 let	40–54 let	55+ let	
NČ2004	45,6	49,3	5,0	0,1	100,0
NČ2006T	56,8	32,4	10,0	0,8	100,0

Vir: Candidate Countries Eurobarometer, 2002.

Rezultati potrjujejo, da se selitve dogajajo v zgodnjih fazah življenja, vendar se relativni deleži razlikujejo med državami, časovnimi obdobji in študijami. Obsegi selitev za osebe, starejše od 40 let, so v vseh študijah enaki in kažejo, da je delež migrantov zanemarljivo majhen. Tako lahko države prejemnice pričakujejo val mladih ljudi in lahko tudi upajo na majhno izboljšanje lastne demografske strukture. Državi, kot sta Romunija in Bolgarija, pa imata lahko resne težave, saj je med vsemi državami prav pri njih odstotek bega mladih v tujino največji. To sproža resna vprašanja za razvojno politiko (Migration trends in an enlarged Europe, 2004, str. 21). Tako kot za druge evropske države je tudi za Slovenijo značilno, da so posamezniki, ki se odločijo za selitev v drugo državo, stari med 25 in 40 let.

Slika 1: Mednarodne selitve, povprečna starost priseljenih in odseljenih, Slovenija, 1982–2002

Vir: SURS, 2005, str. 173.

Odseljevanje iz Slovenije v republike nekdanje Jugoslavije je bilo, razen leta 1981, enakomernejše od priseljevanja. Od leta 1971 do leta 1981 je število odseljenih na območje drugih jugoslovanskih republik v povprečju znašalo približno četrtino vseh priseljenih v posameznem letu. V 80. letih se je odseljevanje na ta območja povečalo in od 1987 do 1990, tudi zaradi manjšega priseljevanja v Slovenijo, za več kot polovico presegllo število priseljenih. Od 1992 do 1994 so bile v podatkih o meddržavnih selitvah štete le selitve državljanov Slovenije, po letu 1994 pa med priseljenimi v Slovenijo in odseljenimi znova prevladujejo državljani republik nekdanje Jugoslavije. V letu 2002 je njihov delež znašal 81,5 % vseh priseljenih tujcev, medtem

ko so državljani držav članic EU predstavljali le 4 % vseh priseljenih tujcev (SURs, 2005, str. 170).

Povprečna starost priseljenih v Slovenijo se je od leta 1982 zviševala, k čemer je prispevalo postopno enakomernejše porazdeljevanje priseljencev v višje starostne skupine. V začetku 80. let se je v Sloveniji naselilo največ priseljencev, starih med 20 in 29 let. V tej starosti se je priselilo več kot 40 oseb na 1000 prebivalcev. Njihova povprečna starost se je močno zvišala po letu 1991, ko so bili mednje vključeni le državljani Republike Slovenije, ki so se po daljši odsotnosti vrnili iz tujine. Po letu 1994, ko so v podatke o mednarodnih selitvah vštetni tudi tuji državljani, se je povprečna starost priseljenih v državo znova znižala, vendar se trend zviševanja nadaljuje. Zato pa se zvišuje povprečna starost odseljenih v tujino (SURs, 2005, str. 172).

2.1.2. Migracije glede na spol

Kofman (2003, str. 3) trdi, da je navadno največji delež migrantov oziroma priseljencev moškega spola. Mlajše moške družine pošljejo iskat zaposlitev, da bi tako prišli do denarja in ga poslali svojim družinam, medtem ko je za mlajše ženske značilno, da ostajajo doma in skrbijo za družino. Priseljevanje žensk se obravnava kot sekundarni tip migracij zaradi povezovanja z družino. Kar 65 % trajnih ženskih migracij je povezanih z družino.

Po mnenju več avtorjev (Anthias in Lazaridis, 2000; Kofman et al., 2000, Kofman, 2003) prej omenjena skupna trditev, da se v EU povečuje tudi število migrantk, drži. Ena hipoteza je, da so obratni trend v migraciji žensk sprožili večja izobraženost žensk v državah pristopnicah in takratnih državah kandidatkah, pogosta izguba zaposlitve zaradi gospodarskih sprememb, iskanje novih priložnosti za zaposlovanje in spreminjanje percepcije moškega kot nosilca bremena družine. Vendar vse to temelji na predpostavki, da gredo višja stopnja izobrazbe in spremembe na trgu dela v novih članicah EU z roko v roki s pogostejšimi migracijami. Poleg tega se lahko migracije žensk povečajo z boljšimi priložnostmi na trgu dela v državah prejemnicah, še posebno v storitvenem sektorju, na primer v zdravstvu in v storitvah, povezanih z gospodinjstvom.

V zadnjem obdobju je vse pogostejši pojav, da se kot priseljenci pojavljajo skupine mladih samskih žensk in žensk kot stebrov družine. Vse več je žensk, ki se gibljejo neodvisno od starejših sorodnikov in njihovo gibanje ni več del družinske strategije. Oblikujejo se mreže, v katerih je več žensk, ki so popolnoma ločene od moških skupin. Migrantke se razlikujejo glede na družbeno-ekonomsko ozadje in jih lahko uvrstimo v štiri skupine (Nyberg-Soerensen, 2002):

- ženske s podeželja se selijo same ali da bi se znova združile z družino,
- nizko kvalificirane ženske iz urbanega okolja se selijo zaradi zakonske razveze, revščine ali deprivacije,
- visoko izobražene ženske so motivirane zaradi slabih zaposlitvenih možnosti v matični državi,

- nekatere ženske bežijo iz matičnih držav zaradi državljskih nemirov.

Po mnenju raziskovalcev je povečano migriranje žensk povezano z globalnim gospodarskim prestrukturiranjem in njegovim vplivom na trg delovne sile v državah prejemnicah. Evropski trgi dela večinoma ponujajo zaposlitve na področju gospodinjskih opravil in v storitvenih dejavnostih. Zanimljiv delež žensk se znajde v pornografski industriji, mnoge se tam znajdejo zaradi vpletenosti v nelegalno mrežo prostitucije. Zaradi takšnih primerov se potem pokažejo razlike v življenjskih razmerah migrantov. Po mnenju Anthiasa in Lazaridisa (2000) je novi val migrantov, ki prihajajo iz novih članic EU, val suženjske delovne sile, vendar po mnenju Lisborga (2001) izražajo avtonomno pravico po selitvi. Vsi pa se strinjajo, da prihaja do povečane raznolikosti in do polarizacije ter da večina žensk občuti visoko stopnjo neodobranja, kar lahko vpliva na migracijske tokove v prihodnosti.

Tabela 4: Osebe s splošno nagnjenostjo k migracijam, glede na spol

DRŽAVA	SPOL (v odstotkih)	
	Moški	Ženski
Poljska	5,0	2,5
Bolgarija, Romunija	6,7	4,2
Ciper, Malta Slovenija	2,3	1,9
Turčija	3,6	2,7
Madžarska, Češka, Slovaška	8,6	3,7
Estonija, Litva, Latvija	1,9	2,8
NČ2004	3,9	3,1
NČ2006T	5,9	3,3

Vir: Candidate Countries Eurobarometer, 2002.

V EU je prišlo do feminizacije migracij. V nekaterih državah, kjer je delež žensk med migranti že presegel polovico, je bila politična pozornost zadnja leta usmerjena v migrantke. Izpostavili so predvsem dva negativna vidika: majhno udeležbo na trgu dela in naraščajoč pojav trgovanja z ljudmi. Na migracijske trende v Evropi med drugim vplivajo tudi ženitne posredovalnice, ki prek spleta organizirajo poroke. V Rusiji je skoraj tisoč ženitvenih agencij, ki ženskam pomagajo najti partnerja po vsej EU, nekatere od teh agencij tudi trgujejo z ljudmi.

Čeprav je migrantk vse več, pa je njihov status še vedno nejasen. Pojem migrantka se nanaša na različne okoliščine. Lahko se uporablja za ženske različnih generacij priseljevanja in različnih oblik pravnega statusa: lahko prebivajo zakonito, lahko so priseljenke brez dokumentov ali begunke. Matično državo zapustijo iz več razlogov. Mnoge kot glavni razlog navajajo združitev z družino. V zadnjih letih pa se za migracijo odloči vse več visoko izobraženih žensk oziroma žensk, ki želijo v tujini nadgraditi raven izobrazbe. In ravno slednje so tiste, ki si v tuji državi ne morejo izboriti enakopravnega mesta v družbi, predvsem pri iskanju izobrazbi ustrezne zaposlitve. Veliko žensk (v nekaterih državah je več kot polovica vseh priseljencev žensk) danes

prosto migrira v druge države kot delovne migrantke, študentke ali raziskovalke. V preteklosti so bile ženske, ki so se odločile za selitev v tujino, odvisne od finančno močnejših moških, danes pa se jih vse več odloči za samostojno in neodvisno pot v tujino in poleg moža doma pustijo tudi otroke. Veliko ovir za krepitev vloge in položaja migrantk v državi gostiteljici izhaja iz pravnega statusa, ki ga imajo ob prihodu v EU. Glavna ovira se nanaša na njihov status, saj so v primeru združitve družine odvisne od svojega moža. Ukrepi, kot je Konvencija ZN o pravicah vseh delavcev migrantov in njihovih družin, ki je začela veljati leta 2003, lahko prispevajo k izboljšanju položaja migrantk in njihovih družin ter pomagajo določiti minimalne standarde varstva pravic žensk in enakosti spolov. Medtem ko so Konvencijo sprejele vse emigracijske države, pa tega ni storila še nobena država prejemnica. Ob nizki stopnji zaščite pravic žensk prihaja pri delovnih migracijah do dvojne diskriminacije, in sicer po spolu in po etnični pripadnosti (Migrant Women in the European Union, 2008).

2.1.3. Migracije glede na izobrazbo

Visoka stopnja izobrazbe se na področju migracij šteje kot pozitivna lastnost. Z vidika človeškega kapitala se domneva, da višja raven izobrazbe za posebne skupine na trgu dela omogoča večje prihodke. Prav tako so osebe z višjo izobrazbo bolj sposobne zbirati in obdelovati informacije, kar zmanjšuje tveganje in povečuje naklonjenost migracijam. Bauer in Zimmermann (1999) sta na podlagi več študij o mednarodnih migracijah razvila hipotezo, ki kaže nasprotno korelacijo med stopnjo izobrazbe in nagnjenostjo k migracijam. Razlog naj bi bil v tem, da je v državah prejemnicah večji trg dela za delovno silo z nizko stopnjo izobrazbe, kar naj bi negativno vplivalo na zanimanje potencialnih migrantov z visoko izobrazbo.

Raziskave delodajalcev med letoma 2000 in 2002 so potrdile pomanjkanje kvalificirane in nekvalificirane delovne sile v EU, čeprav sta imeli Francija in Nemčija visoko stopnjo brezposelnosti med državljani in tujci in hkrati tudi visoko stopnjo imigracije. Ocene so pokazale, da je delež neizkoriščene delovne sile v EU nihal od 18 do 22 % v Švici in na Švedskem ter do 40 % v Italiji. Tako ni presenetljivo, da tuji delavci vstopajo na trge EU in pokrivajo potrebe na obeh koncih izobrazbene lestvice. V bolj industrializiranih državah, ki se obravnavajo kot tradicionalne imigrantske države (Avstrija, Nemčija, Nizozemska, Belgija, Francija, Švedska), kvalificirani priseljenci za obdobje petih let, ko jim poteče vizum, zapolnijo vrzeli v predelovalni dejavnosti, rudarstvu in v sektorjih, ki kažejo hitre tehnološke spremembe, na primer v informacijski in komunikacijski dejavnosti. Hkrati pa nekvalificirani priseljenci, zakoniti in ilegalni, polnijo vrzeli in ustvarjajo povpraševanje po novih delovnih mestih v najnižjih strokovnih in socialnih kategorijah. V nordijskih državah in na Irskem je velik del priseljencev zaposlen v zdravstvu in v storitvenih dejavnostih, kjer državne agencije in velika podjetja spodbujajo njihovo zaposlovanje (Kasteli, 2004).

Migracije študentov mnogi opazovalci obravnavajo kot migracijo mlade in kvalificirane delovne sile. V več državah prejemnicah je bilo migrantov status lažje spremeniti iz statusa študentskega

delavca v status zaposlene osebe, kot pa sprejeti že usposobljeno in zaposleno osebo (Kofman, 2003).

Tabela 5: Razčlenitev oseb s splošno nagnjenostjo k migracijam, glede na stopnjo izobrazbe

Država	Stopnja izobrazbe (v odstotkih)				
	Primarna	Sekundarna	Terciarna	Študent	Skupaj
Poljska	3,2	28,9	15,4	52,6	100,0
Bolgarija, Romunija	18,9	36,7	13,6	30,7	100,0
Ciper, Malta Slovenija	-	-	-	-	-
Turčija	37,2	23,1	18,9	20,7	100,0
Madžarska, Češka, Slovaška	6,8	32,7	17,1	43,5	100,0
Estonija, Litva, Latvija	2,8	31,9	31,4	33,9	100,0
NČ2004	4,5	29,3	18,5	47,6	100,0
NČ2006T	22,0	27,8	17,4	32,8	100,0

Opomba: Podatki za Ciper, Malto in Slovenijo niso dostopni.

Vir: Candidate Countries Eurobarometer, 2002.

Profil potencialnih migrantov v skupini, kjer je deset držav članic, se bistveno razlikuje od drugih držav. Tisti, ki imajo največ primarno ali sekundarno stopnjo izobrazbe, predstavljajo v svojem razredu skoraj četrtino. Terciarno stopnjo izobrazbe jih ima 17 %, medtem ko jih tretjina še vedno študira. Ta skupina ima za 20 % nižjo stopnjo izobrazbe kot skupina, v katero spadajo Bolgarija, Romunija in Turčija. To lahko migrantom oteži vstop na trg dela v EU. Razlog za takšno stanje je predvsem v rezultatih Turčije, kjer ima skoraj 40 % mobilne populacije zgolj osnovnošolsko izobrazbo, medtem ko je v Bolgariji in Romuniji takih okoli 20 %.

Za primerjavo lahko vzamemo baltske države, ki imajo velik delež (več kot 30 %) potencialnih migrantov s tretjo stopnjo izobrazbe. Na Cipru, Malti in v Sloveniji je ta delež večji od 25 %. Na splošno ima 95 % potencialnih migrantov iz držav članic od leta 2004 in 78 % držav članic iz zadnje širitve EU več kot osnovnošolsko stopnjo izobrazbe. Če primerjamo podatke iz tabele 5, kjer so navedeni podatki o splošni nagnjenosti k migracijam, in podatke iz tabele 6, kjer so navedeni podatki o osebah s trdno namero po odhodu, vidimo, da jih ima 30 % terciarno stopnjo izobrazbe, skoraj 40 % pa jih še študira. Največja razlika med obema skupinama je v deležu oseb z osnovnošolsko izobrazbo (Migration trends in an enlarged Europe, 2004, str. 27).

Tabela 6: Razčlenitev oseb z močnim namenom, da migrirajo, glede na stopnjo izobrazbe

Država	Stopnja izobrazbe (v odstotkih)				Skupaj
	Primarna (do 15 let)	Sekundarna (16–19 let)	Terciarna (20+ let)	Študent	
NČ2004	0,1	30,2	31,0	38,7	100,0
NČ2006T	11,5	30,3	24,7	33,5	100,0

Vir: Candidate Countries Eurobarometer, 2002.

Poleg izobrazbene strukture potencialnih migrantov je treba primerjati tudi razmerje med zaposlenimi in brezposelnimi. V skupini držav, v kateri so Romunija, Bolgarija in Turčija, je odstotek brezposelnih oseb, ki želijo migrirati, dvakrat večji (9 %) kot pri potencialnih migrantih, ki imajo delo (4 %). Enako stanje je v skupini NČ2004 z izjemo treh srednjeevropskih držav (Cipra, Malte in Slovenije), kjer je razlika med zaposlenimi in brezposelnimi potencialnimi migranti 0,5-odstotna. Med državami, kjer je želja po migraciji med brezposelnimi največja, je na prvem mestu Turčija, z 12 % ji sledita Bolgarija in Romunija. Tudi v baltskih državah in na Poljskem je ta odstotek velik (7 %), medtem ko imajo najmanjšo željo po migraciji brezposelni v sredozemskih državah. To so države z boljšimi sedanjimi in prihodnjimi razmerami na trgu dela. Nemobilnost brezposelnih je v njihovih okoliščinah bolj racionalna izbira (Migration trends in an enlarged Europe, 2004, str. 29).

Na podlagi vsega zapisanega v tej točki lahko povzamemo, da na migracije vpliva brezposelnost, vendar v precej manjšem obsegu, kakor bi lahko pričakovali. Če gre za splošno nagnjenost k migracijam, je odstotek brezposelnih oseb dosti večji, kot če gre za trdno odločnost za odhod. Relativno gledano so študenti potencialno bolj nagnjeni k migracijam kot brezposelni. V primerjavi z zaposlenimi pa je odstotek brezposelnih štirikrat večji. Tako lahko ugotovimo, da se bodo morale države prejemnice bolj kot na brezposelne migrante osredotočiti na velik priliv tujih študentov.

2.1.4. Migracije glede na zakonski stan

Sociološke teorije poudarjajo pomen socialnih mrež doma in v državah prejemnicah. Manjša nagnjenost k migracijam je tam, kjer v matični državi obstaja močna integracija v socialnih mrežah, v državah prejemnicah pa majhen potencial za socialno integriranje prek formalnih in neformalnih socialnih mrež. Za osebo, ki je poročena ali živi v zunajzakonski skupnosti, je manj verjetno, da se bo odločila za migracijo, kot za samsko osebo. To je v skladu z družbeno-ekonomskim mikrokonceptom, ki napoveduje manjšo nagnjenost k migracijam, če sta oba partnerja zaposlena, in večjo pri samskih.

Tradicionalno so se v tujino odpravljali neporočeni moški, poročeni moški pa so kot najmočnejši člen gospodinjstva kljub slabim ekonomskim razmeram večinoma ostajali doma. Danes se tej skupini čedalje pogosteje priključujejo samske ženske, največjo skupino pa predstavljajo študenti, ki niso v zakonski ali zunajzakonski skupnosti.

V tabeli 7 so prikazani podatki o splošni nagnjenosti k migracijam glede na spol. Jasno se vidi, da so samske osebe bolj nagnjene k migracijam. Nasprotno pa v baltskih državah in Turčiji samski predstavljajo le 45 % tistih, ki kažejo splošno nagnjenost k migracijam. V Turčiji in Bolgariji večina ljudi živi v zakonski ali zunajzakonski skupnosti in hkrati izražajo željo po selitvi, kar je povezano z njihovo željo po migriranju glede na starost in zaposlitveni status (Migration trends in an enlarged Europe, 2004, str. 32).

Tabela 7: Razčlenitev oseb s splošno nagnjenostjo k migracijam, glede na zakonski stan

Država	Zakonski stan (v odstotkih)			
	Poročen/zunajzakonska skupnost	Samski	Ovdovel/ločen	Skupaj
Poljska	16,3	81,2	2,5	100,0
Bolgarija, Romunija	42,1	55,3	2,5	100,0
Ciper, Malta Slovenija	-	-	-	-
Turčija	52,7	45,5	1,7	100,0
Madžarska, Češka, Slovaška	24,2	69,4	6,4	100,0
Estonija, Litva, Latvija	44,4	44,3	11,3	100,0
NČ2004	21,9	73,4	4,7	100,0
NČ2006T	41,0	56,1	2,8	100,0

Opomba: Podatki za Ciper, Malto in Slovenijo niso dostopni.

Vir: Candidate Countries Eurobarometer, 2002.

Primerjava podatkov v tabeli 7 s podatki o trdni nameri za odhod, prikazanimi v tabeli 8, kaže presenetljive rezultate. Podatki za deset novih članic iz leta 2004 ostajajo skoraj enaki, medtem ko primerjava podatkov za preostale tri države kaže očitno približevanje prvi skupini, saj se delež samskih poveča na 72 %, delež poročenih pa zmanjša na 27 %. Zdi se, da je treba razloge za to iskati v specifičnih značilnostih določene države in kulturnih vidikih, ki vplivajo na večjo odločnost za migracije v primerjavi s splošno naklonjenostjo (Migration trends in an enlarged Europe, 2004, str. 32).

Tabela 8: Razčlenitev oseb z močnim namenom, da migrirajo, glede na zakonski stan

Država	Stopnja izobrazbe (v odstotkih)			
	Poročen/zunajzakonska skupnost	Samski	Ovdovel/ločen	Skupaj
NČ2004	26,0	70,4	3,6	100,0
NČ2006T	26,5	71,8	1,7	100,0

Vir: Candidate Countries Eurobarometer, 2002.

Iz podatkov v tabeli 8 je razvidno, da je 70 % vseh potencialnih migrantov samskih. Kljub temu pa še vedno ostaja odprto vprašanje, ali je za takšno stanje odgovorna država pošiljateljica s svojimi dejavniki spodbude ali država prejemnica s svojimi dejavniki, ki so privlačnejši za samske. Verjetneje je, da se samski lažje odločijo za odhod v drugo državo, nekateri za krajše obdobje. Ti se navadno vrnejo v matično državo. Dolgoročni migranti pa si v mnogih primerih ustvarijo družino v državi prejemnici bodisi z osebo, ki prihaja iz istega okolja, bodisi z osebo, ki je avtohtona v državi prejemnici.

2.1.5. Profil tipičnega migranta

Potencialni migranti iz novih članic EU so večinoma mladi, dobro izobraženi ljudje oziroma študenti v terciarni fazi izobraževanja, katerih zakonski stan je opredeljen kot samski. Relativni deleži teh skupin v celotni skupini potencialnih migrantov ali v podskupini znotraj posamezne države se med seboj razlikujejo, vendar so za vse države skupne naslednje ugotovitve (Migration trends in an enlarged Europe, 2004, str. 33):

- želja po migraciji je minimalna po 40. letu starosti,
- manjše skupine potencialnih migrantov imajo zgolj osnovnošolsko izobrazbo,
- brezposelnost je povod za migracijo, vendar v manjšem obsegu, kot je bilo pričakovano,
- poročeni se niso pripravljene seliti.

Azjen (1991) meni, da je razlika med namero in obnašanjem manjša v socialnih skupinah z večjim notranjim nadzorom in manjšo zunanjo odvisnostjo. Tako lahko z večjo gotovostjo napovemo obnašanje potencialnih migrantov na podlagi opazovanih značilnosti za skupine držav članic iz leta 2004 oziroma 2006. Mlade, bolj izobražene samske osebe imajo višjo stopnjo notranjega nadzora v svojem osebnem življenju kot nižje izobraženi, starejši in poročeni. Ta učinek se zmanjša za večji delež brezposelnih oseb v skupini potencialnih migrantov, kajti brezposelnost zmanjša njihov manevrski prostor. Na splošno pa je mogoče sklepati, da omenjena razčlenitev potencialnih migrantov povečuje verjetnost za uresničenje napovedi. Države prejemnice v EU lahko pričakujejo pritek visoko kvalificirane delovne sile, kar bi na kratki rok

pozitivno vplivalo na gospodarsko stanje, dolgoročno pa na boljšo demografsko strukturo. Za države, ki so že dolgo članice EU, to prinaša več priložnosti kot tveganj.

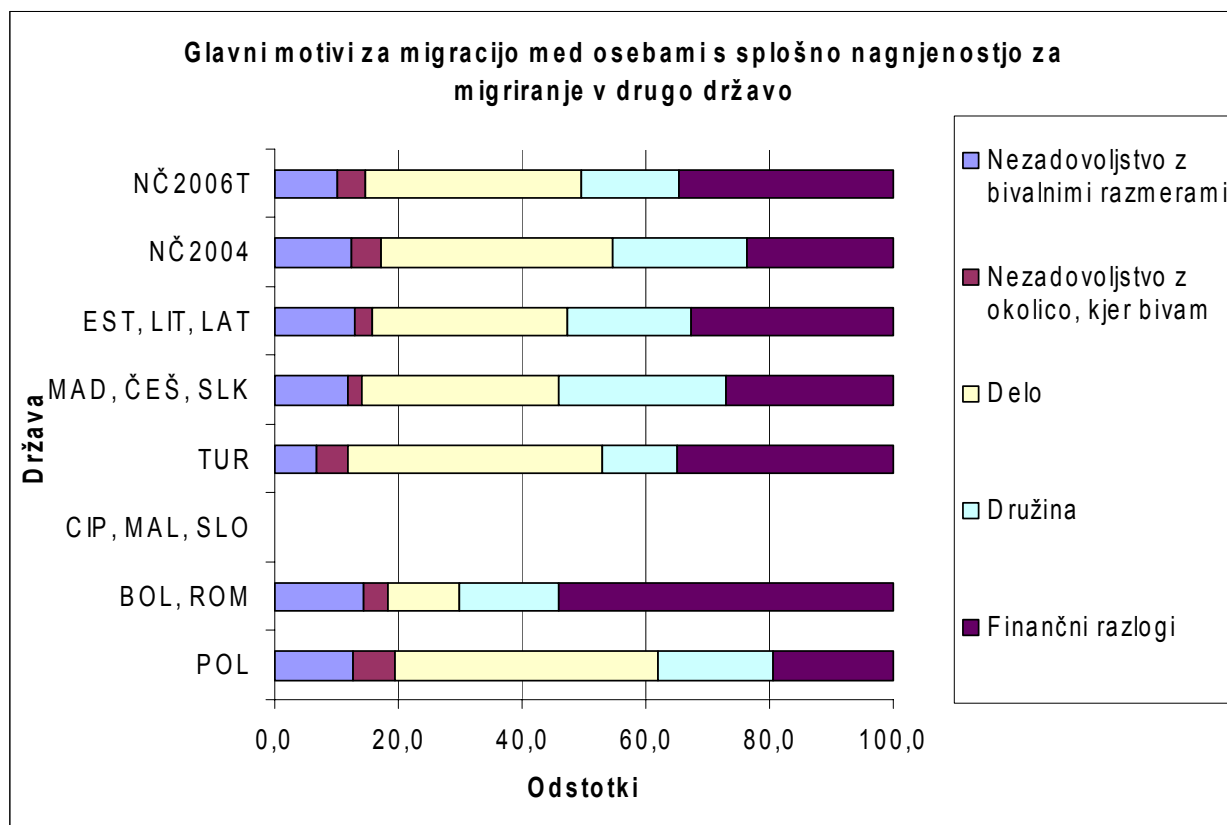
2.2. *Analiza pomena različnih dejavnikov za migracijo*

Zanima nas tudi, kakšni so eksplicitni motivi potencialnih migrantov, če izhajamo iz različnih mikroekonomskih in mikrosocioloških pojmov selitve. Motivi bodo povezani z dejavniki, kot so dohodek, zaposlitveni status, relativno pomanjkanje, družina in širše socialne mreže, nezadovoljstvo s krajem bivanja, vrednote in način življenja. Motive bomo opazovali z vidika oseb s splošno nagnjenostjo k migracijam ter osebe s trdnim namenom, da bodo migrirale. Poleg tega bodo prikazani specifični razlogi glede na spol, saj naj bi bili glavni razlogi za odhod moških ekonomske narave, medtem ko naj bi na ženske bolj vplivali socialni razlogi. Kjer prihaja do feminizacije migracij, je pričakovati več žensk, katerih razlog za migracije je ekonomske narave.

2.2.1. Splošna nagnjenost k migracijam

Na sliki 2 so prikazani različni motivi za migracijo, iz katerih je razvidno, da se rezultati po državah zelo razlikujejo. Finančni motiv je najpomembnejši v Bolgariji in Romuniji, pomemben pa v Turčiji in baltskih državah. V razvitejših državah, kot so Ciper, Malta in Slovenija, je manj pomemben. Nepremičninsko stanje ima manjšo vlogo v vseh državah, čeprav je v državah, kot so Bolgarija, Romunija, Poljska in Turčija, približno 15 % potencialnih migrantov nezadovoljnih s svojimi bivalnimi razmerami v matični državi. Ta rezultat je presenetljiv glede na to, da si stanovanjske razmere v omenjenih državah dosti slabše kot v drugih državah EU. Še manjši pomen imajo družbeni odnosi v skupnosti. Na Madžarskem je to razlog za odhod v tujino samo pri 10 % potencialnih migrantov (Migration trends in an enlarged Europe, 2004, str. 35).

Slika 2: Glavni motivi za migracijo med osebami s splošno nagnjenostjo k migracijam v drugo državo

Opomba: Podatki za Ciper, Malto in Slovenijo niso dostopni.

Vir: Candidate Countries Eurobarometer, 2002.

Podatki potrjujejo velike razlike med državami, vendar lahko različne kombinacije strnemo v naslednje ugotovitve (Migration trends in an enlarged Europe, 2004, str. 37).

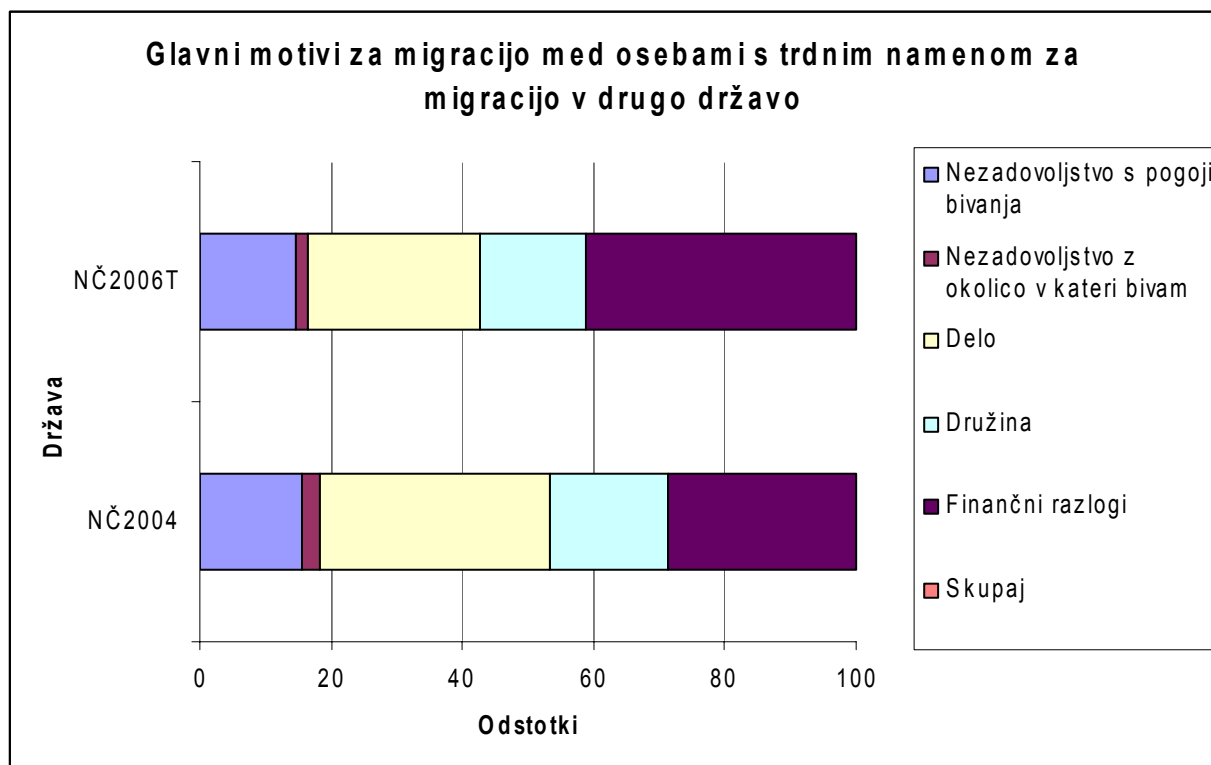
- Gospodarski, zaposlitveni in družinski vplivi imajo praktično enakovredno vlogo kot razlogi za selitev. Kombinacija socialnih in ekonomskih razlogov se zdi prevladujoča.
- V državah, kjer potencialni migranti kot glavne motive navajajo gospodarske in finančne razloge (Madžarska, Litva, Slovaška, Turčija), prevladuje želja po boljši zaposlitvi in izboljšanju finančnega stanja.
- Izključno finančni motiv kot glavni razlog za potencialne migrante se pojavlja v Bolgariji in Romuniji, ki sta najrevnejši državi v tej skupini.
- V sredozemskih državah se pojavljata dva vzorca. Na Malti je glavni motiv družina, na Cipru pa gre za kombinacijo želje po primerni zaposlitvi in družine. Vendar je treba na ta dva vzorca gledati z zadržkom, saj je število primerov v obeh državah majhno.

2.2.2. Močna nagnjenost k migracijam

V primerjavi s splošno nagnjenostjo k migracijam podatki v sliki 3 kažejo, da več kot 40 % potencialnih migrantov kot glavni motiv za migracijo omenja dohodek, posebno v Ukrajini in Bolgariji. Delo ostaja na drugem mestu – matično državo bi zaradi iskanja zaposlitve zapustila približno četrtina. Glavna razlika med skupinama DČ2004 in DČ2006T je ta, da v drugi bolj stremijo k iskanju zaposlitve, v prvi pa so bolj nagnjeni k migriranju zaradi izboljšanja finančnega stanja.

Če primerjamo podatke o splošni nagnjenosti in podatke o trdnem namenu za migriranje, vidimo, da je v skupini držav, v kateri je tudi Slovenija, približno za 5 odstotnih točk več tistih, ki imajo trden namen, da bi migrirali iz finančnih razlogov, in za 4 odstotne točke manj tistih, ki bi migrirali zaradi družine. Do večjih variacij pride v skupini, v kateri so Romunija, Bolgarija in Turčija, kjer se pri finančnih in stanovanjskih motivih za migracijo naklonjenost poveča za 5 odstotnih točk, pri iskanju zaposlitve pa se zmanjša za 9 odstotnih točk. Stanovanjski razlogi v teh treh državah so tako močan razlog za migracije kot pri tistih, ki so odločeni migrirati iz družinskih razlogov. Zlasti na Češkem, Slovaškem in Madžarskem, kjer je prisoten stanovanjski problem, je tudi ta velik motiv za migracijo v tujino (Migration trends in an enlarged Europe, 2004, str. 35).

Slika 3: Glavni motivi za migracijo pri osebah s trdnim namenom za migriranje v drugo državo

Opomba: Podatki za Ciper, Malto in Slovenijo niso dostopni.

Vir: Candidate Countries Eurobarometer, 2002.

Razloge za migracijo je mogoče opredeliti tudi z dejavniki potiska in potega. Med dejavniki potiska so pomembni etnični dejavniki, kar pomeni, da ljudje čutijo, da bi bili v tujini osebno in politično bolj svobodni. Poleg etničnih problemov je treba omeniti tudi politične probleme, ki so se čutili predvsem na Slovaškem, Poljskem in v Romuniji. V kombinaciji z visoko stopnjo brezposelnosti je to povzročilo velik odhod ljudi v tujino. Zato ne preseneča, da imajo omenjene države najvišjo stopnjo imigracij v Evropi. Med dejavniki potiska pa so daleč najpomembnejši razlog za odhod slabe življenjske razmere. To je bil najpogostejši odgovor tistih, ki so se odločili zapustiti matično domovino, saj so zelo kritično gledali na stanje doma. To velja predvsem za migrante iz Češke, Poljske in Madžarske. Glavni motiv za odhod so bili večji prihodki in boljše življenjske razmere, kar pa ni bil dovolj velik motiv za potencialne migrante v Bolgariji, ki tako kot v Ukrajini niso prepričani, da bo njihovo stanje v tujini mnogo boljše kot doma. Dejavniki potiska in potega imajo večji vpliv na dolgoročne oziroma trajne migracije, medtem ko kratkoročne migrante motivirajo predvsem večji prihodki, ki spadajo med dejavnike potega (Wallace, b. l., str. 29).

2.2.3. Razlogi za migracijo glede na spol

Verjetno se vzroki za migracije razlikujejo tudi med moškimi in ženskami. Postavlja se vprašanje, kateri so glavni motivi, zaradi katerih se ženske odločajo za migracijo. Lahko gre za tradicionalni razlog, torej za željo po združitvi z družino, razlog je lahko v slabih stanovanjskih razmerah, lahko pa se ženska odpravi v tujino, da bi pomagala družini, ki je ostala doma. Poleg tega je motiv lahko tudi želja po neodvisnosti od družine in po finančni stabilnosti, ki jo omogoča ustrezna zaposlitev.

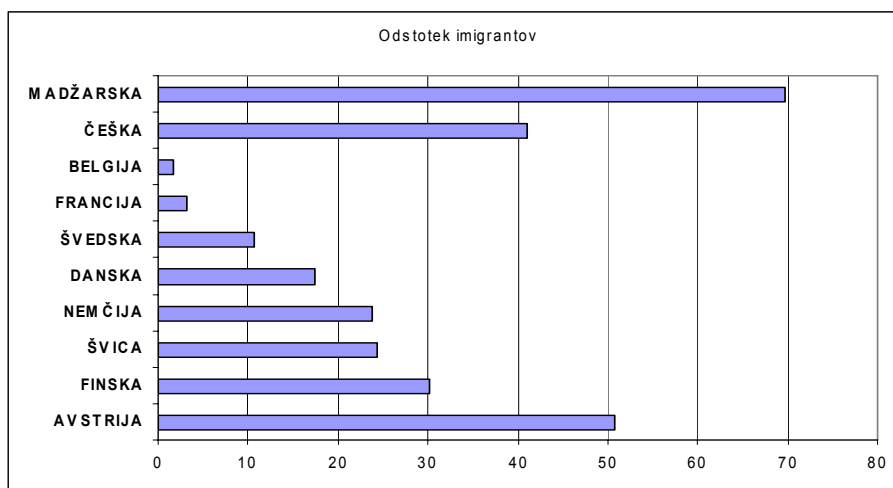
Primerjava bo predstavljena na podlagi zbirnih rezultatov. V članicah iz leta 2006 prevladujejo finančni razlogi, saj so v vsaki državi glavni razlog za odhod pri 30 % potencialnih migrantov. Od potencialnih migrantk bi se jih 21 % odločilo za migracijo zaradi družinskih razlogov, 14 % pa zaradi slabih stanovanjskih razmer. Med moškimi in ženskami je razlika v ekonomski motiviranosti približno 15-odstotna. Gospodarski razlogi predstavljajo kar 80 % vseh motivov pri moških. Zaradi višje stopnje družbene modernizacije v članicah iz leta 2004 bi pričakovali, da bodo pri ženskah gospodarski motivi pogostejši. Višja stopnja izobrazbe in večja usmerjenost žensk na trg dela bi morali pozitivno vplivati na večjo neodvisnost in željo po izboljšanju finančnega položaja. Vendar v nasprotju s pričakovanji v skupini razvitejših držav pri ženskah prevladuje tradicionalni motiv za migriranje, kajti več kot 40 % žensk kot glavni razlog navaja družinske vezi in osebne razloge ter tudi slabe stanovanjske razmere. Na Češkem, Malti in Cipru so družinski razlogi najpogostejši motiv za migracije, medtem ko so slabe stanovanjske razmere na vrhu razlogov žensk v Romuniji. Če pogledamo stanje v drugih državah, ugotovimo, da so ekonomski dejavniki velik motiv za migracijo žensk v Bolgariji, na Slovaškem in Madžarskem. Razloge za takšno stanje lahko iščemo v posebnih razmerah na trgu dela, višji stopnji izobrazbe in starostnem profilu. Približno enako stanje je v Turčiji, medtem ko se pri ženskah na Češkem in v Romuniji ekonomski razlog pojavlja precej redkeje. Zaradi delovnih razmer se za migracijo odloči večji odstotek žensk kot moških v treh državah (Madžarska, Slovaška, Slovenija), prav

tako je v treh državah odstotek moških potencialnih migrantov večji kot odstotek žensk, ko gre za motive, povezane z družino (Estonija, Slovaška, Slovenija). Sklepamo lahko, da se moški in ženski razlogi razlikujejo v mnogih državah EU, družina je pomembnejša za ženske kot za moške, vendar pa so ekonomski razlogi vse pogostejši, ko gre za potencialne migracije žensk. Čas bo pokazal, ali lahko na podlagi povečanega števila žensk kot potencialnih migrantov skupaj z vse pogostejšimi ekonomskimi motivi žensk govorimo o novem trendu v mednarodnih migracijah (Migration trends in an enlarged Europe, 2004, str. 39).

2.3. Destinacije migrantov

Schengenski sporazum, ki je bil podpisan leta 1985 v kraju Schengen v Luksemburgu, zagotavlja prosto potovanje znotraj držav članic EU. Državljanji držav članic EU in njihove družine imajo pravico do bivanja in dela kjer koli v EU. Državljanji držav nečlanic teh pravic nimajo, razen če imajo posebno dovoljenje za bivanje ali če so njihovi družinski člani državljani EU. Kljub temu imajo vsi imetniki veljavnih dokumentov znotraj schengenskega območja pravico do neomejenega potovanja v turistične namene za največ tri mesece. Schengenski pravni red pa ne zagotavlja le prostega gibanja ljudi brez mejnega nadzora, temveč vzpostavlja vrsto podrobnih tehničnih rešitev in enotnih pravil za zagotavljanje varnosti, med drugim oblikovanje enotnih pravil za nadzor skupnih zunanjih meja ter skupni vizumski režim (vladni portal z informacijami o življenju v EU). Velik del priseljencev v države zahodne Evrope prihaja iz nekdanjega vzhodnega bloka. Najbolj zaželene so Velika Britanija, Nemčija, Grčija, Španija in Portugalska. Zadnje tri države so bile pred 30 leti še emigrantske, vendar se je z gospodarskim razvojem in vključevanjem novih držav v EU to stanje obrnilo, saj imajo danes vse razvitejše države status imigrantskih držav. Če pogledamo države vzhodne Evrope, vidimo, da se je velik odstotek Poljakov preselil v Veliko Britanijo in na Irsko, medtem ko so Romuni izbrali Italijo in Španijo. Velik vpliv na izbiro emigracijske države imajo zgodovinski, geografski in kulturni dejavniki (World Population Policies, 2005).

Slika 4: Odstotek imigrantov iz vzhodne in srednje Evrope v nekaterih evropskih državah (odstotek vseh tujcev v državi)

Vir: M. Bevc, Migracije v Sloveniji v luči vključitve v EU, 2000, str. 4.

2.3.1. Delež tujcev v razvitih državah

Po podatkih Evropskega urada za statistiko kar 2 % ljudi živita v državah, kjer niso bili rojeni. V državah EU je takšnih 4,7 % prebivalcev oziroma 17 milijonov ljudi, od tega 1,5 % iz držav članic (»notranji« priseljenci). Delež tujcev v celotnem prebivalstvu je največji v Luksemburgu in Švici, v drugih državah pa se giblje med 3,6 % in 9 %. V državah članicah EU je med vsemi legalno živečimi tujci 67 % takih, ki izhajajo iz evropskih držav, 17 % jih izvira iz afriških držav, 11 % iz azijskih, 5 % pa iz Severne in Južne Amerike (Angendent (1999), str. 15). V celotni skupini priseljenih v EU iz držav nečlanic prevladujejo priseljenci iz Turčije (z močno kurdsko podskupino), sledijo prebivalci iz nekdanjih jugoslovanskih republik (najštevilčnejši so Srbi), Maročani, Alžirci, Poljaki, Američani in Tunizijci. Največji delež priseljencev iz držav nečlanic EU imajo (med državami EU) Avstrija, Nemčija in Finska; ti tujci so večinoma iz nekdanjih socialističnih držav (Bevc, 2000, str. 4).

Tabela 9: Delež tujih delavcev v primerjavi s celotnim delovno aktivnim prebivalstvom v nekaterih državah EU v letu 2004

Država	Odstotek tujih delavcev	Država	Odstotek tujih delavcev
Avstrija	8,4	Italija	3,20
Belgija	8,00	Luksemburg	45,00
Danska	3,90	Nizozemska	3,60
Finska	1,50	Norveška	3,80
Francija	5,40	Portugalska	2,90
Nemčija	9,00	Španija	9,30
Grčija	6,40	Švedska	4,50
Irska	5,90	Velika Britanija	5,40

Vir: Migration and development, 2007, str. 63.

V relativnem smislu je najvišja stopnja priseljencev v Luksemburgu (22 imigracij na 1000 prebivalcev), sledijo ji Nemčija (8 imigrantov na 1000 prebivalcev) ter Švedska, Norveška, Nizozemska in Belgija (5 imigrantov na 1000 prebivalcev). Medtem ko je število imigrantov na Norveškem, Danskem in Irskem od 1990 do 2000 naraščalo, se je v enakem obdobju število migrantov v Švici, Nemčiji in na Švedskem zmanjšalo. Kljub upadu migrantov v zadnjem desetletju prejšnjega stoletja (povprečno z 220 na 100 migrantov na 1000 prebivalcev) je v zadnjih letih največ migrantov na 1000 prebivalcev v Skandinaviji, na Nizozemskem in v Veliki Britaniji (Wanner, 2002, str. 7).

Veliko priseljencev, ki vsako leto vstopijo v države EU, prihaja iz Ljudske republike Kitajske. Čeprav migracije Kitajcev v Evropi privabljajo veliko medijske pozornosti, je njihovo število v primerjavi z drugimi skupinami priseljencev razmeroma majhno. Leta 2000 naj bi v Evropi zakonito prebivalo 200.000 kitajskih državljanov. Evropa je večinoma pritegnila manj kitajskih

priseljencev kot Severna Amerika in Avstralija. V Kanado se je tako leta 2001 priselilo 40.296 Kitajcev. Kitajski priseljenci v Evropo so tradicionalno prihajali iz provinc Zhejiang in Fujian, v zadnjem obdobju pa vse več migrantov prihaja iz severovzhodne Kitajske, kjer je zaradi zaprtja tovarn in rudnikov veliko brezposelnih. V primerjavi z letom 1990, ko je bilo v Evropi malo Kitajcev, je njihovo število v zadnjih letih skokovito naraslo. Do največje spremembe je prišlo na Madžarskem, kjer naj bi jih danes živelo okoli 10.000. Na takšne spremembe sta vplivala padec berlinskega zidu in odprava vizumov za kitajske državljane. To je vplivalo na povečanje števila priseljencev z različnih koncev države, na hitro povečanje priseljevanja predvsem v južni in srednji Evropi, nove migracijske poti, predvsem pa na migracije študentov in povečanje različnih oblik nezakonitih migracij. Ena od najpomembnejših značilnosti najnovejših trendov migracij v Evropo je bila znatna rast študentov in kvalificiranih migrantov, zlasti zdravstvenih delavcev. Največ se jih je priselilo v države severne Evrope in Veliko Britanijo. V slednji je bilo leta 2001 na visokošolske zavode vpisanih 18.000 kitajskih študentov, kar je največ od vseh tujih študentov, ki jih je bilo v Veliki Britaniji 143.000. Tudi v drugih evropskih državah se je povečalo število kitajskih študentov, najbolj na Nizozemskem, v Franciji in Nemčiji. Največ zanimanja je bilo za študij tehnologije in poslovnih študijev (Laczko, 2003).

2.3.2. Stanje v Sloveniji

Tako v 80. kot v 90. letih so se priselili oziroma vrnil iz tujine predvsem prebivalci iz Hrvaške, BiH in ZR Jugoslavije. V 90. letih so priseljenci prihajali še iz Nemčije in Avstrije; verjetno je šlo za vračanje začasno bivajočih v tujini (zdomcev). Struktura odselitve se je v 90. letih zelo spremenila. V 80. letih je kar 90 % vseh odselitve potekalo v omenjene tri države nekdanje Jugoslavije, v 90. letih pa le še 47 % (SURS, 2005, str. 65).

Tabela 10: Meddržavne selitve državljanov Republike Slovenije po državi prejšnjega/prihodnjega bivališča

Država prejšnjega/ prihodnjega bivališča	1995–2000 (v odstotkih)		2001–2006 (v odstotkih)	
	Priselitve	Odselitve	Priselitve	Odselitve
Avstrija	7,26	16,34	7,90	13,28
BiH	19,26	6,06	8,85	4,52
Hrvaška	31,23	18,67	11,62	10,95
Italija	3,61	6,27	6,42	9,39
Makedonija	3,37	1,20	2,59	1,09
Nemčija	14,08	26,15	24,04	28,80
Srbija	2,61	7,76	14,14	6,77

Vir: SURS, 2008.

2.4. Posledice za države prejemnice

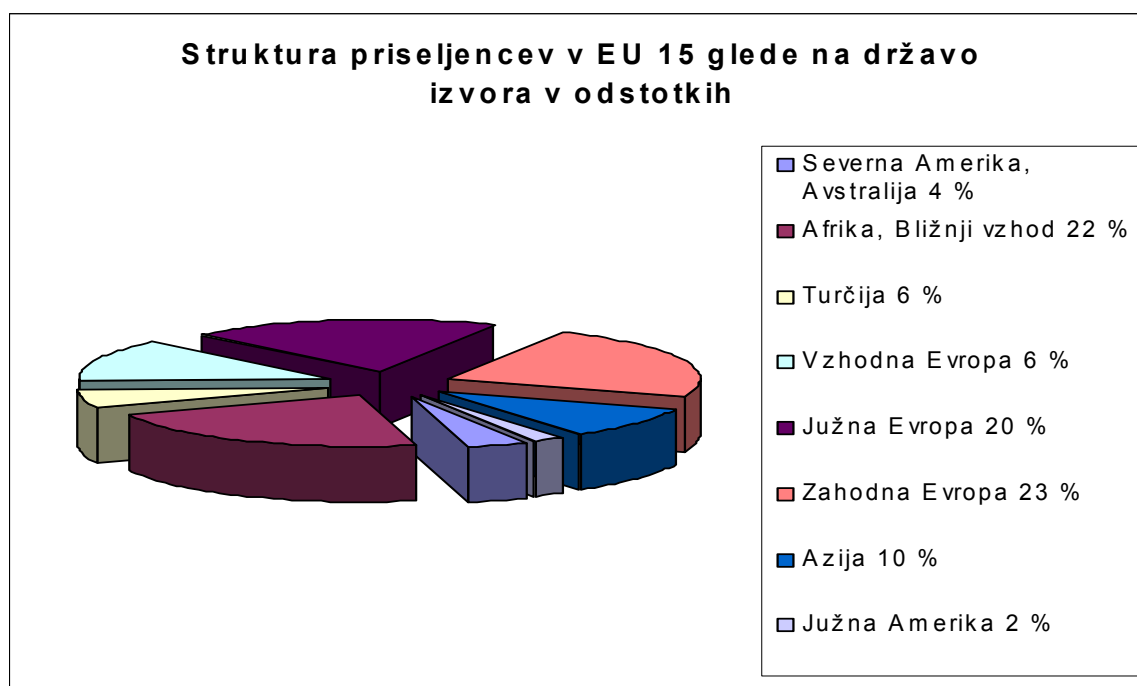
V nasprotju z ZDA, Kanado, Avstralijo in Novo Zelandijo so v Evropi ugotovili, da se težko sprijaznijo s priseljevanjem. Mnoge evropske države so bile in so še zmeraj dokaj nenaklonjene sprejemanju in vključevanju priseljencev v okolje, zlasti tistih, ki prihajajo iz držav nečlanic OECD ter iz zelo drugačnih družbenih in kulturnih okolij. Nenaklonjenost do priseljencev je prišla do izraza v javni podpori omejevanju priseljevanja in strožji azilni politiki, v negativnem poročanju o priseljencih in prosilcih za azil v tisku, v diskriminaciji etničnih manjšin, nadlegovanju in nasilju (Boswell, 2005, str. 7).

Ta negativni odnos do priseljencev je dokaj nerazumljiv, saj so imele evropske države v preteklih desetletjih ogromne koristi od priseljevanja. Obsežno priseljevanje predvsem nizko kvalificirane delovne sile od 1950 do 1960 je bilo ključno za povojno gospodarsko obnovo v zahodni Evropi. Danes delovne migracije zapolnjuje kritične vrzeli v IT-sektorju, inženirstvu, gradbeništvu, kmetijstvu in predelavi hrane, zdravstvenem varstvu, izobraževanju, gostinstvu in turizmu ter prometu (Boswell, 2005, str. 7).

V naslednjih dveh desetletjih lahko pričakujemo, da bodo delovne migracije postale izredno pomembne v mnogih evropskih državah. Evropske vlade se namreč vse bolj zavedajo pomena znanja in spretnosti pri ustvarjanju in rasti produktivnosti. Človeški kapital je postal najpomembnejši dejavnik produktivnosti in rasti, ker gospodarstvo vse bolj temelji na znanju. Visoko usposobljeni delavci so bistveni za zagotovitev inovacij in izboljšanje produktivnosti ter za ustvarjanje novih delovnih mest. Študija o vplivu zelene karte IT-programa za delavce na primer ocenjuje, da je vsak visoko usposobljeni priseljenc v povprečju ustvari do 2,5 novega delovnega mesta v Nemčiji (Wimmex, 2001). Tako si številne vlade prizadevajo, da bi z blažjimi predpisi o delovnih migracijah in prehodih znotraj podjetij ter s preprostejšim pretokom storitev privabile najbolj spretno delavce. Pravzaprav so v številnih evropskih državah resno zaskrbljeni, ali je njihova država dovolj privlačna za kvalificirane delavce, zlasti v primerjavi s Severno Ameriko, ki ima veliko uspeha s tako imenovanim »brain gain«. Zdi se, da je Severna Amerika močnejši magnet za visoko kvalificirane delavce, tudi za evropske znanstvenike in raziskovalce (Boswell, 2005, str. 7).

Kljub precejšnji strukturni brezposelnosti v mnogih evropskih državah so evropski delavci pri izbiri poklicev in lokacijah pogosto selektivni. Večinoma so tudi višje usposobljeni kot pred desetletjem. Čeprav delež delovnih mest, ki zahtevajo nizko in srednjo izobrazbo, upada zaradi novih proizvodnih tehnik in outsourcinga, obstajajo precejšnje vrzeli zlasti v kmetijsko-živilski industriji, gostinstvu in domačem prometu. Zaradi neustreznega plačila ali nizkega statusa je akutno tudi pomanjkanje usposobljenih v javnih sektorju. To je v zdravstvenem varstvu in šolstvu ustvarilo pomembne vrzeli, ki jih vse pogosteje zapolnjujejo delovni migranti (Boswell, 2005, str. 5).

Slika 5: Struktura priseljencev v EU 15 glede na državo izvora

Vir: R. Münz & H. Fassmann, 2004.

Države sprejemnice se začenjajo zavedati pozitivnih učinkov raznolikosti, ki jo v družbo prinese migrantsko prebivalstvo, zato pospešeno sprejemajo politike, ki se osredotočajo na integracijo migrantov. Integracijske pobude se zavedajo pomembnosti nediskriminacije. Navadno vključujejo določila o zaščiti verske svobode in ponujajo posebne programe učenja jezika. Slaba akademska uspešnost druge generacije in večja verjetnost nezaposlenosti in socialne odvisnosti med migranti kot med drugimi prebivalci države negativno vplivajo na integracijo migrantskih skupnosti. V EU je tako stopnja nezaposlenosti med tujci skoraj dvakrat tolikšna kot med državljani EU. Za izboljšanje položaja migrantov na trgu delovne sile veliko držav sprejemnic izvaja izobraževalne programe, pogosto za migrantke, saj so pri iskanju zaposlitve bolj omejene. Za države sprejemnice so gospodarske posledice mednarodne migracije večinoma pozitivne. Migranti vplivajo na plače in priložnosti za zaposlitev domačih delavcev ter na proračunsko ravnotežje, saj plačujejo davke in hkrati tudi povečujejo javne izdatke za zdravstvo, šolstvo ter druge javne dobrine in storitve. Mednarodni migranti lahko na plače domačih delavcev vplivajo tudi negativno, in kadar so plače neprilagodljive, lahko povečajo nezaposlenost, vendar so takšni vplivi na nacionalni ravni majhni. Na srednji in dolgi rok lahko migracija ustvarja zaposlenost in pozitivno vpliva na proračun držav. Raziskave v hitro starajočih se populacijah kažejo, da lahko mednarodni migranti pomembno prispevajo k lažšanju davčnih bremen prihodnjih generacij (UNIS/INF, 2006).

Eden od glavnih problemov, ki pestijo večino držav EU, je staranje prebivalstva, kar pomeni večjo stopnjo odvisnosti in večji delež ekonomsko neaktivnih v primerjavi z aktivnimi. To bo povzročilo velik pritisk na zdravstvo in pokojninski sistem, saj ju bo močno obremenilo. Staranje

prebivalstva bo ustvarjajo tudi premike v vzorcih porabe, predvsem večje povpraševanje po zdravstvenem varstvu in prostočasnih dejavnostih, kar bo ustvarjalo dodatno povpraševanje po delovni sili v teh sektorjih. To pomeni, da se bodo kljub stalni brezposelnosti pojavljale težave pri usklajevanju ponudbe in povpraševanja po delovni sili. Potreba po visoko usposobljeni delovni sili bo lahko povzročila resno pomanjkanje na drugih področjih. Ker so delovne migracije politično tako občutljiva tema, se vlade redko najprej odločijo za polnjenje teh vrzeli. Prvi ukrepi bodo verjetno namenjeni spodbujanju domače ponudbe delovne sile. To lahko dosežejo z izobraževanjem in usposabljanjem, podaljševanjem delovne dobe in spodbujanjem večje rodnosti. Cilj EU je tudi povečati mobilnost med državami članicami, vključno z državami zahodnega Balkana, za katere so bile umaknjene omejitve prostega gibanja. Vendar pa ti ukrepi verjetno ne bodo popolnoma zadostili povpraševanju. Zato je bilo v skoraj vseh evropskih državah veliko storjenega v smeri liberalizacije politike za migracije delovne sile s posebnimi znanji in spretnostmi. Ker pomanjkanje ustrezne delovne sile postaja vse bolj akutno, lahko pričakujemo, da bodo vlade vedno bolj naklonjene migracijam, kar bo hitro in učinkovito zapolnilo vrzeli (Boswell, 2005, str. 6).

2.4.1. Priseljevanje in trg dela

V večini držav je priseljevanje tujcev občutljiva tema zaradi njihovega vpliva na zaposlitvene možnosti državljanov v imigrantski državi. O vplivu priseljencev na trg dela v imigrantski državi obstajata dve teoriji (Bevc, 2000, str. 11):

- Po prvi teoriji je pritek imigrantov za trg dela v državi prejemnici škodljiv, saj so imigranti in zaposleni v državi prejemnici med sabo zamenljivi. Pritok priseljencev znižuje plače domačih delavcev, zaradi česar se nekaj delavcev umakne s trga dela, kar poveča brezposelnost.
- Po drugi teoriji pa se domači in priseljeni delavci dopolnjujejo. Tuji delavci povečujejo produktivnost zaposlenih v imigrantski državi, ker se lahko specializirajo za naloge, ki jih bolje opravljajo. Oboji povečajo svoje sposobnosti, zato so zanimivejši za delodajalca, kar lahko vpliva na povečanje njihovih plač. Zaradi tega pa se zmanjša tudi brezposelnost.

Katera teorija je prava, bi lahko ugotovili, če bi opazovali zaprt del trga dela in proučevali povezavo med spremembami v plačah in deležem imigrantov. Tako empirične raziskave kot tudi praktični zgodovinski primeri dokazujejo, da meddržavne selitve nimajo velikega vpliva na trg dela niti takrat, ko so masovne, oziroma da (Borjas, 1999):

- imigranti ne vplivajo na zaposlitvene možnosti državljanov,
- med plačo državljanov in deležem imigrantov obstaja majhna negativna povezava.

Selivec se bo odločil za preselitev v državo, ki mu, upošteva različne ovire, ponuja najboljše ekonomske možnosti. Glavni dejavnik obsega in smeri meddržavnih selitvenih tokov so razlike v dohodkih med državami. Zgodovinska dejstva kažejo, da se ljudje selijo predvsem iz držav z majhnimi dohodki v države z večjimi dohodki ter da je selitveni tok praviloma večji, če je

razlika v dohodkih med državama večja. V nekaterih primerih tudi velike razlike ne morejo povzročiti masovnih selitev državljanov. Praviloma se selijo tisti, ki se jim to zdi donosno. Kateri del delovne sile se bo odločil migrirati, je odvisno od nagrajevanja »človeškega kapitala«. Če je v neki državi nagrajevanje človeškega kapitala relativno slabo, bo emigracija tistega dela prebivalstva, ki je bolj usposobljen, relativno močnejša in obratno. Iz držav, ki človeški kapital dobro nagrajujejo, se visoko usposobljeni ne želijo odseliti, saj bi bilo njihovo plačilo v razvitejši državi lahko slabše. Boljše, kot je nagrajevanje človeškega kapitala v neki državi, več visoko usposobljenih oseb se bo odločilo imigrirati v to državo (Bevc, 2000a, str. 10).

3. Migracijska politika in ukrepi EU

Številne evropske države so v zadnjem desetletju sprejele nove, restriktivnejše imigracijske politike, s katerimi želijo omejiti pritok tujcev na njihovo ozemlje. Tujci naj bi Evropejcem odvzemali delovna mesta, zasedali stanovanja ter vnašali svojo kulturo, vrednote in navade. Tako je Evropa pripravila niz ukrepov, s katerimi želi omejiti število migrantov v prihodnje.

3.1. Vrste migracijskih politik

V nadaljevanju bodo podrobno opisane migracijske politike, s katerimi želijo države EU, predvsem tiste s pozitivnim migracijskim saldrom, obdržati nadzor nad priseljevanjem in preseljevanjem ljudi znotraj EU. Med te ukrepe spadajo politika za reguliranje in kontroliranje priseljevanja, politika integracije priseljencev, migracije in mednarodno sodelovanje pri pospeševanju gospodarskega nadzora, razvoj in glavne značilnosti skupne migracijske politike ter splošna načela držav članic in njihovo uresničevanje.

3.1.1. Politike za reguliranje in kontroliranje priseljevanja

Mnoge države članice OECD in EU so konec 90. let spremenile zakonodajo o meddržavnih selitvah, večina zato, da bi zaostrele kontrolo meja ter pogoje za vstop, bivanje in zaposlitev v državi. Države EU so uvedle predvsem naslednje ukrepe (Bevc, 2000, str. 19):

- povečanje števila zaposlenih na kontrolah mej (Velika Britanija, Portugalska),
- ustanovitev centrov za zadržanje tujcev, ki so nelegalno prestopili mejo (Italija),
- reguliranje vstopa tujcev s postavljanjem letnih kvot (Italija, Švica, Belgija),
- višje kazni za ilegalen prestop meje in trgovino s priseljenci (Italija, Velika Britanija),
- izboljšanje socialne integracije tujcev, ki legalno živijo v državi (Italija, Velika Britanija),
- strožji pregledi priseljenih na mejah (Velika Britanija, Portugalska),
- uvedba vizumov za prestop meje (Belgija),
- uvedba kazni za humanitarne organizacije, ki pomagajo neregistriranim tujcem (Belgija),
- uvedba kazni za prevozniška podjetja, ki ne preverijo identitete svojih potnikov.

Razvite države že nekaj let kot merilo za vstop v državo uporabljajo izobrazbo in usposobljenost priseljencev. Sprejeti želijo migrante, ki se bodo hitro vključili v novo okolje, našli zaposlitev in tako prispevali k razvoju gospodarstva na kratki in dolgi rok. Za priseljence, ki jih država želi, navadno veljajo druga merila (na primer lažji dostop do delovnega dovoljenja, blažje omejitve glede dolžine bivanja), saj je državi sprejemnici v interesu, da jih čim prej zaposli, ker takega kadra doma primanjkuje.

Države pa se zelo razlikujejo po zakonih, ki veljajo za družine priseljencev. Nekatere so zelo liberalne in spodbujajo združitev družine, medtem ko so druge bolj restriktivne in združitev družine omogočajo samo pod številnimi pogoji. Prevladujejo ekonomski pogoji, kar pomeni, da mora priseljenec dokazati, da je sposoben vzdrževati svojo družino. Sodelovanje pri oblikovanju migracijske politike je, razen med državami EU, zelo slabo razvito. O izdaji vizumov, izmenjavi delavcev in kontroli mej sprejemajo bilateralne in multilateralne dogovore, kar zahteva učinkovito sodelovanje in izmenjavo informacij. Države članice EU so pri urejanju imigracijskih vprašanj začele sodelovati leta 1985, sodelovanje pa se je okrepilo zlasti po letu 1990 (Bevc, 2004, str. 135).

3.1.2. Politika integracije priseljencev

Vključevanje priseljencev v novo okolje je širok pojem, ki obsega mnoge družbene odnose. Razlike v obnašanju domačinov in priseljencev, ki se ocenjujejo z nekaj kazalci, zelo slabo kažejo neenakost med obema skupinama. Mnoge države EU in OECD skušajo pospešiti in izboljšati proces naturalizacije priseljencev s šolanjem otrok in izobraževanjem odraslih, z bojem proti rasizmu in diskriminaciji, zlasti na delovnem mestu, ter s posebnimi ukrepi za prosilce za azil in begunce. S spreminjanjem tokov priseljevanja se spreminja tudi koncept imigracije priseljencev. Priseljenci podaljšujejo svoje bivanje v državi gostiteljici, druga in tretja generacija priseljencev navadno prav tako ostajata v izbrani državi. Pri integraciji tujcev sta vidna dva trenda. Na eni strani postanejo čedalje pomembnejši ukrepi, s katerimi skušajo v družbo vključiti begunce in azilante. Na drugi strani pa so programi za vključevanje tujcev vedno pogostejše na lokalni ravni, kjer so praviloma bolj učinkoviti (Bevc, 2000, str. 21).

Proces ekonomske in socialne integracije priseljencev pomeni za državo gostiteljico pridobitev. Govorimo o naturalizaciji. Število naturalizacij je odvisno od obsega priseljevanja in liberalnosti zakonodaje na tem področju. Pogoji za pridobitev tujega državljanstva so različni po državah in so odvisni od dolžine bivanja v državi, kraja rojstva, dohodka, zaposlitve in obvladanja jezika države gostiteljice. V mnogih državah OECD je pogost način pridobitve državljanstva poroka z državljanom te države. Delež priseljencev, ki na tak način pridobijo državljanstvo, je izredno velik in znaša kar 28 % v Veliki Britaniji, 27 % v Švici in 21 % v Avstraliji (OECD, 1999a, str. 80). Število naturalizacij in stopnja naturalizacije (delež tujega prebivalstva, ki je pridobil državljanstvo države gostiteljice) v določenem letu sta dobra kazalca integracije tujcev.

Spremembe v stopnji naturalizacije, pa tudi število naturalizacij, v državah OECD v zadnjih letih niso velike in so predvsem posledica sprememb v zakonodaji.

Zelo pomemben vidik integracije priseljencev in njihovih otrok sta izobraževanje in znanje jezika države prejemnice. Izobrazba oziroma usposobljenost je predpogoj za vključitev na trg dela in s tem v družbo. Zahteva po znanju jezika države gostiteljice je pogoj za pridobitev državljanstva v skoraj vseh državah OECD. Večina razvitih držav zaradi visoke stopnje brezposelnosti med priseljenci organizira programe, ki tujcem omogočajo pridobitev ustreznih kvalifikacij in lažje vključevanje na trg delovne sile, hkrati pa preprečujejo rasizem in vse vrste diskriminacije na delovnem mestu. Posebni programi so namenjeni azilantom in beguncem; tem priskrbijo bivališče, socialno zavarovanje, šolanje njihovih otrok, pomagajo jim tudi pri iskanju zaposlitve (OECD, 1999, str. 81).

3.1.3. Migracije in mednarodno sodelovanje pri pospeševanju gospodarskega razvoja

Cilj predloga je zmanjšanje spodbud za odseljevanje prebivalstva v državah, ki imajo velik emigracijski potencial. Na podlagi tega se je med državami OECD pojavila ideja o sonaravnem razvoju. Bistvo predloga je v močnejšem vplivu ukrepov v mednarodnih gospodarskih odnosih na meddržavne selitve. Med ukrepe z močnim vplivom na meddržavne selitve spadata predvsem liberalizacija trgovine in pospeševanje regionalne integracije, ki spremljata vedno večje tuje neposredne investicije v delovno intenzivne sektorje in socialno infrastrukturo (predvsem zdravstvo in izobraževanje) manj razvitih držav. Vendar kljub liberalizaciji meddržavnih tokov, dobrin in kapitala še vedno ne moremo govoriti o liberalizaciji in s tem o globalizaciji meddržavnih selitev. V emigracijskih državah je namreč odseljevanje povezano predvsem s človekovimi pravicami, političnimi organizacijami in gospodarskim razvojem (Bevc, 2004, str. 136).

3.1.4. Razvoj in glavne značilnosti skupne migracijske politike

Leta 1985 so države članice EU podpisale schengenski sporazum, ki zagotavlja prosto gibanje oseb znotraj schengenskega območja. Leta 1992 je sporazum v svojem tretjem stebru obravnaval politiko azila, prehod meje in imigracijsko politiko. Leta 1997 pa je sporazum v Amsterdamu imigracijsko politiko in azil postavil pod zakonodajo Evropske komisije, da bi tako zagotovili svobodo, zaščito in pravičnost v državah članicah EU. S podpisom tega sporazuma so vse takratne članice EU obljubile svoje sodelovanje in so se bile pri oblikovanju imigracijske politike pripravljene odpovedati vsaj delu svoje nacionalne suverenosti. S podpisom so sprejele ukrepe, kot so delitev bremena za nove begunce, enotne zahteve pri sprejemanju družinskih članov in ekonomskih priseljencev, skupno pomoč beguncem in prosilcem za azil, izenačenje državljanskih pravic državljanov in priseljencev, lažji pogoji za pridobitev državljanstva, sodelovanje priseljencev v političnem odločanju, odprava diskriminacije pri zaposlovanju in stanovanjski politiki (Bevc, 2000, str. 22). Kljub podpisu amsterdamske pogodbe pa v nekaterih

državah prevladuje politika nacionalnih interesov, s čimer se želijo upreti skupni odločitvi EU. Države članice so enotne samo glede zaščite pred ilegalnim priseljevanjem, kjer imajo skupne interese (Bevc, 2000, str. 22).

3.1.5. Splošna načela držav članic EU in njihovo uresničevanje

Poleg prostega pretoka blaga, kapitala in storitev je bilo sprejeto tudi načelo svobodnega pretoka oseb (predvsem delovne sile). Načelo je globalno in v skladu s tradicijo mnogih držav članic EU, pomeni pa večjo svobodo gibanja znotraj skupnega teritorija članic EU za državljane kot za priseljence iz držav nečlanic. Delovno dovoljenje in dovoljenje za bivanje v državi ni potrebno za državljane EU (na podlagi skupnega sporazuma iz leta 1992). Skupna pogodba, pozneje dopolnjena z amsterdamsko, navaja vrsto socialnih pravic (volilna pravica, zdravstvo, pravica do izobraževanja, do zaposlovanja itd.) in pravic iz dela (delovna doba, pokojnina, obdavčenje dohodkov), ki naj jih države članice spoštujejo pri vseh priseljencih iz drugih držav članic ter jim tako omogočijo enakopravnost z državljani in socialno integracijo.

Uresničevanje načela prostega pretoka oseb pomeni, da ima vsak državljan EU tri vrste pravic (Eurostat, 2000):

- Pravica do zaposlitve v vsaki državi EU.
- Pravica do bivanja. Vsak zaposleni ima pravico do bivanja v državi gostiteljici, pridruži se mu lahko tudi njegova družina. Znotraj te države se lahko prosto giblje, tudi po prenehanju zaposlitve ima pravico ostati v tej državi ali iskati zaposlitev.
- Pravica do enakosti obravnave. Pri pogojih za zaposlitev in ugodnostih zaposlovanja je prepovedana vsaka diskriminacija, povezana z državljanstvom.

Za priseljence iz držav nečlanic veljajo mnogo strožji pogoji. Priselitev in pridobitev pravice do stalnega bivanja za državljane iz držav nečlanic je možna na različnih osnovah (Bevc, 2000, str. 25):

- Zaposlitev znotraj strokovnega področja prosilca. Delodajalcu jo v skladu z interesi nacionalne politike zaposlovanja odobri Imigracijski urad. V večini držav EU je bilo do konca 90. let zaradi omejevanja priseljevanja delavcev iz držav nečlanic zaposlovanje priseljencev skrženo na bolj izobražene, ki so bili zaposleni začasno (za krajše obdobje).
- Uveljavljanje pravic iz družinskega združevanja. Med državami EU se pravice do družinskega združevanja razlikujejo, od začetka 90. let pa so številne države spremenile opredelitev ožjih družinskih članov; najožje opredelitev imajo skandinavske države. Izjeme so možne na podlagi individualnih postopkov in v skladu z izhodišči migracijske politike posameznih držav.
- Pravica do azila, pravica beguncev do začasnega zatočišča ali pravica do bivanja iz humanitarnih razlogov. Države članice se dogovarjajo o delitvi oziroma sprejemanju

kontingentov beguncev ter o vračanju beguncev. Dodeljevanje stalnega bivališča in socialnih pravic je prepuščeno posameznim državam. Pravice do azila se močno omejujejo za spremljajoče člane, ker želijo države omejiti priseljevanje družin. Vrsta naporov je vložena, da bi se skrajšali postopki za pridobitev azila.

3.2. Ukrepi EU glede omejevanja migracij

Evropske države si močno prizadevajo zmanjšati nezakonite migracije in omejiti nepravilne premike migrantov med evropskimi državami. Migracije so eno od področij, kjer je pomembno, da imajo države enotno politiko in da sodelujejo v boju proti nelegalnim migracijam. Države EU imajo različne integracijske politike, ki določajo vključevanje migrantov v novo okolje, pri nelegalnih migracijah pa je ključnega pomena sodelovanje med policijo, mejno stražo in sodstvom na meddržavni ravni. Takšno sodelovanje je nujno za uspešen boj proti trgovanju z ljudmi znotraj EU. Zelo pomembno je tudi sodelovanje sosednjih držav, zlasti tistih, s katerimi ima EU zunanjo mejo. Skupno politiko glede nadzora migracij so države članice podprle tudi zato, ker je na nacionalni ravni več pravosodnih in notranjih ovir, ki so nekaterim državam onemogočale učinkovit nadzor nad migracijskimi tokovi, ki so se v zadnjem desetletju povečali (Boswell, 2005, str. 11).

3.2.1. Nadzor zunanjih mej

Sodelovanje pri nadzoru zunanjih mej je spremljevalni ukrep, ki je posledica izgube nadzora nad notranjimi mejami, do česar je prišlo zaradi članstva v EU. Skupna politika je bila razvita kot dodatek k odpravi notranjih meja, do katere je prišlo z enotnim evropskim aktom o ustanovitvi prostega pretoka oseb med državami EU in s schengenskim sporazumom, s katerim je bil odpravljen nadzor notranjih meja. Sodelovanje na tem področju je postalo prednostna naloga v letu 1990, ko so zunanje meje na vzhodu postale vse bolj porozne. Z vstopom Grčije, Španije in Italije v schengensko območje istega leta je bilo treba zaščititi morske meje na jugu kontinenta. Novo serijo ukrepov je sprožila širitev EU 15 leta 2004, saj je bilo treba izboljšati infrastrukturo in okrepiti mejne prehode tistih držav vzhodne in srednje Evrope, ki so predstavljale nove zunanje meje EU. Uradna pogodba o vzpostavitvi skupnega nadzornega sistema ter izpolnjevanju schengenskih pogojev glede infrastrukture in tehnoloških standardov je začela veljati leta 2004, podpisale pa so jo Poljska, Madžarska, Češka in Slovaška. Evropska komisija je kot dolgoročni cilj za učinkovitejši nadzor zunanjih mej napovedala vzpostavitev evropske mejne straže. Kljub politični nujnosti tega programa se zdi, da je usklajevanje počasno in da bo do uresničenja preteklo še nekaj časa (Boswell, 2005, str. 12).

3.2.2. Zunanje razsežnosti pravosodja in notranjih zadev

Zaradi omejitev pri izvajanju skupnega nadzora nad ilegalnimi migracijami se je EU odločila za sodelovanje z državami, ki ne spadajo v območje Evropske skupnosti, da bi se tako sodelovali pri preprečevanju in omejevanju migracij, predvsem ilegalnih. Ta dogovor je bil sprejet v finskem mestu Tampere leta 1999, ko je bilo dogovorjeno, da je treba pravosodje in notranje zadeve vključiti v opredelitev in izvajanje drugih politik EU. Prišlo je do dveh sklepov o izvajanju skupne politike in zunanjih odnosov. Prvi naj bi vseboval represivne ukrepe, ki bi vključevali sodelovanje držav v boju proti trgovini z ljudmi in proti tihotapljenju, boljši nadzor mej v tranzicijskih državah in ponovni sprejem nezakonitih priseljencev v države nečlanice EU. Slednje je bilo še posebej razloženo skupaj s pojmom *varne tretje države*. Vračanje nezakonitih priseljencev iz EU v države, skozi katere so potovali, je bilo prvič izvedeno na pobudo Nemčije v dvostranskem sporazumu s Poljsko leta 1991. Od takrat so se priključile tudi druge države, tako da je sedaj EU pristojna za pripravo sporazumov o sodelovanju z državami nečlanicami. To naj bi bila posledica vzpostavitve varovalnega pasu okrog meje EU. Poleg tega je Evropski parlament sprejel uredbo o uvedbi programa za finančno in tehnično pomoč tretjim državam na področju migracij in azila. Na koncu je bilo sklenjeno, da je program iz Tampereja preveč ambiciozen in zahteven, tako da je bil leta 2004 ukinjen. Nasledil ga je haaški program, ki ga je Evropski svet sprejel novembra 2004 (Boswell, 2005, str. 13).

Ta program je sestavljen podrobneje in manj ambiciozno. Poudarja celovit pristop k vsem stopnjam priseljevanja. Ugotavlja, da bo zakonito priseljevanje pomembno pri spodbujanju na znanju temeljčnega gospodarstva in gospodarskega razvoja, s čimer bo prispevalo k uresničevanju lizbonske strategije, ki je prav tako lahko pomembna v partnerstvu s tretjimi državami. Evropski svet poudarja, da določitev obsega sprejema delovnih migrantov spada v pristojnost držav članic. Ker je vključevanje državljanov tretjih držav pomembno za socialno stabilnost in kohezijo, program predvideva oblikovanje skupnih osnovnih načel. V skladu s haaškim programom je bila sprejeta direktiva za poenostavitev sprejema študentov v EU. Omeniti je treba, da je na podlagi zahteve tem programu Evropska komisija predstavila poročilo o oceni politik EU o svobodi, varnosti in pravicah (OIM, 2008, str. 16).

3.2.3. Evropska sosedska politika

EU nekatere tretje države in regije obravnava prednostno, saj je vzpostavila ustrezne instrumente za sodelovanje s sosednjimi državami. Strateški dokument o evropski sosedski politiki je bil objavljen leta 2004. Ta politika se nanaša na neposredne sosede EU na kopnem in na morju. S tem programom EU namerava vzpostaviti globlje politične odnose in gospodarsko povezovanje. Orodje za doseg te reform so skupno dogovorjeni akcijski načrti za tri do pet let, z jasnimi zavezami za spodbujanje gospodarske posodobitve, krepitev pravne države, demokracije in spoštovanja človekovih pravic ter sodelovanje pri ključnih ciljeh zunanje politike. Na vrhu med EU in Afriko, ki je potekal decembra 2007 v Lizboni na Portugalskem, so voditelji držav in vlad iz EU in afriških držav sprejeli skupno strategijo. V lizbonsko deklaracijo sta vključili svoje strategije, ki temeljijo na skupnih vrednotah in ciljeh. Eden od štirih glavnih ciljev tega

dolgoročnega strateškega partnerstva s skupnimi izzivi vključuje reševanje migracijskega vprašanja in gradnjo novega strateškega političnega partnerstva prihodnosti (OIM, 2008, str. 16).

EU je pri preprečevanju prihoda vedno večjega števila afriških priseljencev brez sodelovanja s predstavniki afriških vlad nemočna. Prizadeva, da bi afriške države okrepile nadzor na mejnih prehodih, omogočile ponovni sprejem nezakonitih priseljencev, povečale možnosti zaposlovanja na lokalni ravni in pomagale pri zaščiti beguncev. Na sestankih leta 2006 v Rabatu in Tripoliju so se predstavniki obeh kontinentov dogovorili o načrtu za preprečevanje trgovanja z ljudmi v tej regiji. Nekatero vlado držav EU so ponudile denarna sredstva in lastne strokovnjake Libiji, da bi nadzorovali 4.000 kilometrov kopenske in 2.000 kilometrov morske meje. Skupaj z Libijo, Mavretanijo, Marokom in Senegalom je to tranzitno območje za tisoče podsaharskih migrantov. EU je obljubila financiranje programov izobraževanja in usposabljanja ljudi, da bi s tem odgovorili na lokalne potrebe. Ravno tako si prizadeva po vsej Afriki vzpostaviti delovne centre, ki bodo opozarjali na stisko migrantov, jim omogočili izobraževanje, pomoč pri iskanju zaposlitve, pomoč pri prenosu denarja iz tujine ter bodo zagotovili delo tistim migrantom, ki so bili vrnjeni v matično državo. Prvi tak center je bil odprt v Maliju leta 2008. Na drugi strani pa so afriške vlade sprejele sklep o pomoči migrantom pri iskanju zaposlitve bližje domu in o odpiranju trga delovne sile med državami (Bradley, 2008, str. 5).

3.2.4. Integracija migrantov v državi prejemnici na primeru Nemčije

Številne evropske države so v zadnjem desetletju sprejele nove, restriktivnejše imigracijske politike, s katerimi želijo omejiti pritok tujcev na svoje ozemlje. V Evropi se širi strah pred tujci, ker naj bi Evropejcem jemali delovna mesta, zasedali stanovanja, živeli »na njihov račun«, ogrožali njihovo kulturo z vnašanjem tujih vrednot in navad, zviševali stopnjo kriminala ipd. Kljub takšni – pogosto neupravičeni – sliki in vse večjemu številu ljudi, ki nasprotujejo novim imigracijam, pa demografski trendi kažejo, da se bodo morale imigracije kvečjemu povečevati, ne pa zmanjševati, če bo Evropa želela zapolniti potrebe po delovni sili in zmanjšati naraščajoče nesorazmerje med upokojenim in aktivnim prebivalstvom (Sancton, 2000).

Zahodne države si danes prizadevajo preprečevati nezakonite migracije oziroma omejiti in imeti pod nadzorom delovne migracije glede na lastne potrebe. Integracija priseljencev je postala eden od pomembnejših ciljev migracijske politike. Glavni cilj tega je vključevanje priseljencev, tako tistih, ki že dlje časa živijo v imigrantski državi, kot tistih, ki bodo še prišli, da bi tako postali funkcionalen člen družbe in bi enakopravno sodelovali pri njenem razvoju ter imeli možnost samostojnega življenja. Poti do uresničitve tega cilja so od države do države različne, odvisne so tudi od vrednot, ki jih večinska družba postavlja v ospredje (demokracija, liberalizem, pluralizem, socialna država ...). Integracijska politika je vedno dvostranski proces in zahteva tako prilagajanje priseljencev kot večinske družbe. Zato morajo biti ukrepi integracijske politike usmerjeni na obe populaciji, saj je le tako mogoče doseči postavljene cilje (Bešter, 2002, str. 2).

Nemčija, ki je že mnogo let imigracijska država, je vse do leta 1998 zanikala status države prejemnice in vztrajala, da je nastanitev gostujočih delavcev v Nemčiji le začasna in da bo zato njihova integracija le začasna in delna. Takšno stališče je vplivalo tudi na integracijsko politiko. Njena glavna značilnost je bila, da je omogočala priseljencem dostop do glavnih institucij sistema (na primer trg dela, samozaposlitev, izobraževalni sistem, stanovanjski trg) in da jih je vključila v socialno državo in v sistem socialne politike, ni pa jim zagotovila pravne integracije, predvsem možnosti pridobitve nemškega državljanstva. Zato so priseljenci dokaj dobro integrirani v trg dela, njihovi otroci pa so dobro integrirani na kulturnem področju. Manj uspešna pa je bila ta politika v izobraževanju, saj so raziskave pokazale, da otroci priseljencev v Nemčiji dosegajo precej nižjo stopnjo izobrazbe kot njihovi nemški vrstniki, zato večji delež tujcev opravlja nekvalificirana dela. Predvsem pa je bila nemška politika neuspešna pri identifikacijski integraciji – stroga politika podeljevanja državljanstva, v kateri se močno odraža etnični princip naroda, je pri priseljencih povzročila pomanjkanje občutka pripadnosti in identifikacije z nemško državo. Za pridobitev državljanstva je imela Nemčija vse do leta 2000 zelo restriktivno politiko, tako da je bilo nemško državljanstvo zelo težko pridobiti brez nemških korenin. Leta 2000 pa je sprejela nov zakon o državljanstvu in precej omilila svojo naturalizacijsko politiko. Novi zakon daje priseljencem možnost, da za državljanstvo zaprosijo po osmih letih bivanja v Nemčiji (ob izpolnjevanju drugih pogojev). Prej je bil pogoj petnajst let. V nasprotju s starim zakonom je po novem nemško državljanstvo avtomatično podeljeno tudi vsem v Nemčiji rojenim otrokom, katerih starši nimajo nemškega državljanstva, če vsaj eden od staršev zakonito prebiva v Nemčiji najmanj osem let in ima ali pravico do bivanja ali pa že tri leta neomejeno dovoljenje za bivanje. V takšnem primeru otrok pridobi nemško državljanstvo ne glede na to, ali ob rojstvu pridobi tudi drugo državljanstvo. Osebe, ki imajo dvojno državljanstvo, morajo med 18. in 23. letom izbrati enega. Če se do 23. leta ne odločijo, avtomatično izgubijo nemško državljanstvo (Bešter, 2002, str. 5).

Tabela 11: Tuje prebivalstvo v Nemčiji po narodnosti (v tisoč)

DRŽAVA	Leto			Leto		
				Od tega ženske		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Turčija	1.998,5	1.998,5	1.912,2	915,4	893,8	879,5
Italija	619,1	619,1	609,8	250,5	249,8	247,7
Srbija	662,5	627,5	591,5	/	/	/
Grčija	365,4	362,7	359,4	164,7	163,7	162,8
Poljska	301,4	310,4	317,6	147,3	154,1	162,0
Hrvaška	216,8	223,8	231,0	105,1	109,1	113,8
Avstrija	187,7	189,0	189,3	85,1	86,1	86,6
BiH	156,3	159,0	163,8	75,3	76,4	78,6
Rusija	115,9	136,1	155,6	66,5	78,1	89,7
Portugalska	133,7	132,6	131,4	57,8	58,0	58,0
Španija	129,4	128,7	127,5	61,7	61,7	61,4
Ukrajina	89,3	103,5	116,0	51,0	59,7	67,5
...						
Skupaj	7.296,8	7.318,6	7.335,6	3.337,5	3.368,7	3.407,4

Vir: Trends in International Migrations, 2004, str. 338.

Leta 2002 je nemški parlament prvič v svoji zgodovini sprejel zakonsko predpisan minimalen okvir integracijske ponudbe za vse priseljence. Spodaj so naštetih nekateri glavni poudarki iz tega zakonskega predloga (Bešter, 2002, str. 6):

- Spoznavanje osnov nemške pravne ureditve, kulture in zgodovine.
- Tujci, ki se za trajno priselijo v Nemčijo, se imajo pravico udeležiti integracijskega programa.
- Tujci, ki že dalj časa živijo na nemškem ozemlju, se prav tako lahko udeležijo teh programov, če obstajajo prosta mesta.
- Zadostno znanje nemškega jezika ter poznavanje osnov nemškega pravnega in družbenega reda.
- Za priseljence, ki slabo obvladajo nemški jezik, bo obvezno obiskovanje integracijskega tečaja.

Glede delovnih migracij je predlog zakona odprt in fleksibilen ter upošteva povpraševanje po delovni sili. Za visoko kvalificirane delavce (na primer inženirje, informatike, matematike, tudi vodilne v znanosti in raziskovanju) obstaja možnost, da že na začetku dobijo dovoljenje za stalno bivanje (po sedanjem zakonu lahko dobijo dovoljenje največ za pet let), drugi delavci pa lahko dobijo dovoljenje za začasno bivanje. Omejeno število priseljencev, ki jih država v tistem trenutku potrebuje, se lahko poveča, in sicer po točkovnem sistemu. Tuji študenti, ki končajo študij v Nemčiji, imajo po tem predlogu zakona možnost pridobitve enoletnega dovoljenja za delo. Doslej so morali Nemčijo po končanem študiju praviloma takoj zapustiti.

Najpomembnejše naloge in pristojnosti v zvezi z integracijo priseljencev so skoncentrirane v Zveznemu uradu za migracije in begunce. Urad je zadolžen za oblikovanje nacionalne integracijske strategije, strokovno svetovanje zvezni vladi na področju pospeševanja integracije (priprava programov in gradiva), zbiranje informacijskih materialov o integracijskih ukrepih, ki jih izvajajo zveza, dežele in občine, za razvoj učnih programov za začetne jezikovne tečaje in orientacijske tečaje o pravni ureditvi, kulturi in zgodovini ZR Nemčije ter za njihovo izvajanje, sodelovati bo moral z občinami, z uradi za tujce in z zainteresiranimi družbenimi skupinami, poleg tega pa bo moral skrbeti tudi za izvajanje ukrepov za pospeševanje prostovoljnega vračanja tujcev v njihove izvirne države. Za presojo in oceno migracijske situacije ter imigracijskih in integracijskih kapacitet naj bi bil ustanovljen neodvisen svet strokovnjakov, ki bi vsako leto podal svoje mnenje. Poleg tega bi bil z Zveznim uradom za migracije in begunce organizacijsko povezan tudi neodvisen znanstveni inštitut (Bešter, 2002, str. 6).

4. Sklep

Mnogo ljudi se ne zaveda pomembnosti migracij v sodobni družbi. Selitveni tokovi močno vplivajo na gospodarsko in demografsko stanje države. V emigracijski državi, ki si jo mnogi želijo zapustiti, da bi se preselili tja, kjer bodo za opravljeno delo bolje plačani in bodo tudi bolj cenjeni, lahko pride do stanja, ko napredek ne bo več mogoč, saj država potencialnim migrantom ne bo dajala razloga, da bi ostali. S takšnim problemom se trenutno soočajo Romunija, Bolgarija in Poljska, od koder se izseli največ izobražene delovne sile. Ker domača podjetja niso sposobna zagotoviti delovnih razmer, ki bi zadovoljile potrebe mladih ljudi, se ti raje odločijo za odhod v zahodnoevropske države.

Širitev EU v zadnjem desetletju je prinesla nove možnosti za delo za vse tiste države, ki so bile močno izolirane in pod nedemokratično oblastjo, predvsem države nekdanjega vzhodnega bloka. Njihovi državljani s pridom izkoriščajo možnosti, ki se jim ponujajo po vstopu v EU. To velja za ljudi z nižjo izobrazbo, ki v razvitejših državah opravljajo ravno tako razmeroma slabo plačana dela, vendar jim to vseeno omogoča boljše življenje, predvsem pa lahko pomagajo svojim družinskim članom, ki so ostali doma. Možnosti, ki jih je prinesel vstop v EU, ravno tako pozitivno vplivajo na vse posameznike, ki si želijo v študentskih letih nabrati dragocene izkušnje v tujini; mnogo se jih po koncu šolanja odloči nadaljevati pot zunaj meja matične države. Med mladimi migranti je vse več žensk, ki se uspešno spopadajo z vsemi izzivi, ki jih predstavlja šolanje ali iskanje ustrezne zaposlitve.

EU je pripravila natančne načrte za integracijo priseljencev in azilantov v družbo, da bi se v novem okolju počutili čim bolj domače. Naturaliziranje priseljencev, šolanje otrok in odraslih ter boj proti različnim vrstam diskriminacije so ukrepi, s katerimi želi izboljšati položaj migrantov. Opaziti pa ni kakšnega vidnega napredka pri zaščiti žensk, ki zaradi diskriminacije ne morejo najti sebi primerne zaposlitve, čeprav imajo vse potrebne kvalifikacije. Ravno tako je skrb

vzbujajoče to, da so mnoge migrantke izpostavljene velikim nevarnostim in se lahko hitro znajdejo v položaju, ko morajo opravljati marsikatero ponižujoče delo, prostovoljno ali prisilno, da bi ohranile možnost za vrnitev domov. To je še eno od področij, kjer bo EU morala poskrbeti, da se to ne bo dogajalo ali pa se bo dogajalo čim redkeje. Večja ozaveščenost in več informacij je potrebnih tudi pri sodelovanju z emigracijskimi državami, kjer ravno zaradi pomanjkanja informacij prihaja do izkoriščanja. To je še pomembneje zato, ker je v mnogih državah med migranti večji delež žensk kot moških.

S programom omejevanja prihoda tujih delavcev, posebno iz Afrike, je EU dala jasen znak, da potrebuje visoko kvalificirano delovno silo za doseganje vrhunskih rezultatov ter da ne potrebuje slabo izobražene delovne sile, zaradi katere je danes prisiljena uvajati restriktivne ukrepe. Vendar očitno pozablja, da so prav ti migranti prispevali velik delež k razvoju mnogih evropskih gospodarstev, saj so opravljali številna na videz manj pomembna dela – avtoceste, kilometre dolgi predori, stolpnice in še marsikaj se niso zgradili sami.

V obdobju, ko se večina držav bori z brezposelnostjo, ko so stopnje gospodarske rasti vse nižje, delavski protesti pa vse pogostejši, je migracijska politika nedvomno zelo pomembna. Vsaka država želi ohraniti svojo stopnjo rasti in čim manj obremeniti javno blagajno, saj je v večini držav članic vse bolj prazna. Vendar na drugi strani v oči bode dejstvo, da je rodnost v razvitih državah EU zelo nizka, zato je vse več starega in neproduktivnega prebivalstva. Zagotoviti je treba razmerje, ki bo omogočilo nadaljnji napredek in ohranitev stika z velesilami v nastanku, kot so Kitajska, Indija in Brazilija.

Sklenemo lahko, da se EU intenzivno ukvarja z učinkovitejšim bojem proti nelegalnim prehodom mej in proti tihotapljanju ljudi. To zadeva predvsem afriške imigrante, ki si želijo nekako priti do Evrope. Seveda je cilj obeh strani, da bi se stanje v Afriki toliko izboljšalo, da bi se želja ljudi po odhodu zmanjšala. EU si tudi prizadeva povečati nadzor na zunanjih mejah, da bi se tako zaščitila pred morebitnimi nevarnostmi iz okolice. Posledica tega je restriktivnejša politika. Na drugi strani pa so v EU naklonjeni prihodu mladih ljudi širokih obzorij iz različnih delov EU in sveta, saj prav oni lahko nadaljujejo uspešno pot Evrope. Kljub vsemu pa ne moremo prezreti dejstva, da je EU zaradi staranja prebivalstva in nizke rodnosti odvisna od migrantov, zato zgolj omejevanje migracij ne bo prineslo zelenega učinka. Spodbujanje rodnosti in spreminjanje odnosa mnogih Evropejcev do tistih opravil, ki jih prepuščajo tujcem, bi lahko bila ena od smeri razvoja Evropske unije.

Literatura in viri

1. Ajzen, I., (1991). The theory of planned behaviour. Organisational behaviour and human decision processes. Milton Keynes: Open University Press.
2. Angendent, S. (1999). Asylum and Migration Policies in the European Union. Bonn: Research Institute of the German Society for Foreign Affairs.
3. Anthias, F. & Lazaridis, G. (2000). Gender and migration in southern Europe: women on the move, Oxford: Berg Publishers.
4. Bauer, T. & Zimmermann, K. (1999). Assessment of possible migration pressure and its labour market impact following EU enlargement to central and eastern Europe, IZA Research Report No.3, Bonn: IZA.
5. Beck, U. (2001). Družba tveganja: na poti v neko drugo moderno. Ljubljana: Založba Krtina.
6. Bešter R., Drolc A., Kovač B., Mežnarić S. & Zavrtnik S. (2003). Migracije – Globalizacija – Evropska Unija. Ljubljana: Mirovni inštitut.
7. Bešter, R. (2002). Migracijska politika Slovenije in EU. Ljubljana: Mirovni inštitut.
8. Bevc M. (2004). Migracijska politika in problem bega možganov. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
9. Bevc M. (2009). Analiza trendov v emigraciji in meddržavni mobilnosti znanstvenikov v državah EU in OECD. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
10. Bevc, M. (2000). Migracije v Sloveniji v luči vključitve v EU. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
11. Borjas, J. (1999). Economic Research on the Determinants of Immigration – Lesson of the European Union. World Bank Tehnical Paper No. 438. Washington: The World Bank.
12. Boswell, C. (2005). Migration in Europe. A paper prepared for the Policy Analysis and Research Programme of the Global Commission on International Migration. Migration Research Group Hamburg Institute of International Economics.
13. Bradley, H. (2008). EU Migration Policy: An A-Z.

14. Candidate Countries Eurobarometer, (2002).
15. ERLAIM. (2008). (b.k.). European Regional and Local Authorities for the Integration of Migrants.
16. EUROSTAT. (2000). Demographic Statistics, 1999: data 1960–1999. Brussels.
17. EUROSTAT. (2007). Najdeno 30. maja 2010 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
18. Felstead A., (1999). Global trends in flexible labour.
19. Jakoš, A. (1993). Zunanje in notranje migracije v Sloveniji.
20. Kasteli, L. (2004). Immigrants And EU Labour Markets. Najdeno 10. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=274>
21. Kofman, E., Phizacklea, A, Raghuram, P. & Sales, R. (2000). Gender and international migration in Europe: employment, welfare and politics. London: Routledge.
22. Kofman, E., (2003). Women migrants in the European Union, Paper presented at the joint OECD and European Commission conference on 'The Economic and Social Aspects of Migration. Brussels: OECD.
23. Laczko, F. (2003). Europe Attacks More Migrants from China. Najdeno 16. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=144>
24. Malačič, J. (2004). Demografija. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
25. Migrant Women in the European Union (2008). Najdeno 11. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://www.migrationeducation.org/44.0.html>
26. Migration and Development. (2007). International Migration of population. Russia and the Contemporary World. Moscow: Scientific Series.
27. Migration trends in an enlarged Europe. (2004). European fundation for the Improvement of Living and Workin Conditions. Dublin: European fundation for the improvement of living and working conditions.
28. Münz, R., Fassmann, H. (2004). Migrants in Europe and their Economic Position: Evidence from the European Labour Force Survey and from Other Sources. Hamburg.

29. Nyberg-Soerensen, N., Van Hear, N. & Engberg-Pedersen, P. (2002). The migration-development nexus: evidence and policy options. State of the art overview. Copenhagen: CDR Working Paper.
30. OECD. (1999). Employment outlook. Paris: OECD.
31. OECD. (1999a). Trends in international migration. Paris: OECD.
32. OECD. (2004). Trends in International Migration Reflect Increasing Labour-related Immigration and Persistent Interigration Problems. Najdeno 20. marca 2010 na spletnem naslovu http://www.oecd.org/document/50/0,2340,en_2649_201185_24968882_1_1_1_1,00.ht
33. OECD. (2008). A profile of imigrant populations in the 21st century – Data from OECD countries. Paris: OECD.
34. OIM. (2008). Comparative Study of the legal laws in the 27 EU member states for legal migration.
35. Resolucija o migracijski politiki Republike slovenije. (2002). Najdeno 10. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2002106&stevilka=5265>
36. Sancton, T. (2000). Mixing Bowl. Najdeno 11. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://www.time.com/time/europe/magazine/2000/0612/francemix.html>
37. Stalker, P. (2010). International Migrations. Abstract. Najdeno 15. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www3.interscience.wiley.com/journal/118908798/abstract>
38. Statistični urad republike Slovenije. (2005). Prebivalstvo Slovenije 2002.
39. SURS. (2008). Mednarodni dan migrantov. Najdeno 25. maja 2010 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2071
40. SURS. (2008). Meddržavne selitve državljanov Republike Slovenije. Najdeno 13. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>.
41. Trends in International Migrations. (2004). Annual Report.
42. UNIS/INF. (2006). Najdeno 20. februarja 2010 na spletnem naslovu <http://www.unis.unvienna.org/unis/sl/pressrels/2006/unisinf139.html>

43. Vladni portal z informacijami o življenju v Evropski Uniji. Najdeno 20. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.evropa.gov.si/si/schengen/>
44. Wallace, C. (b.l.). Migration Potencial in Central and Eastern Europe. Vienna: Tehnical cooperation centre for Europe and Central Asia.
45. Wanner, P. (2002). Migration trends in Europe. European Population Papers Series No. 7.
46. Wimmex, A. (2001). Sechs Monate Green Card in Deutschland - eine Zwischenbilanz. Munich.
47. World Development Report (WDR). (2000/2001).
48. World Population Policies. (2005). Najdeno 31. maja 2010 na spletnem naslovu http://books.google.com/books?hl=en&id=YgSsp6S1qnkC&printsec=frontcover&source=web&ots=kXSuhAamCt&sig=nf3BbgP2FUT4tFxHgFC1ZrZO_8A&sa=X&oi=book_result&resnum=7&ct=result#v=onepage&q&f=false

Priloge

Priloga 1: Državljeni in tujci v državah, vključenih v projekt ERLAIM (2006)

Priloga 2: Razvrščanje držav ERLAIM-a v primerjalni analizi Indeksa politike vkljucevanja migrantov

Priloga 3: Mednarodni dan migrantov

Priloga 1: Državljeni in tujci v državah, vključenih v projekt ERLAIM (2006)

	Državljeni	Tujci	Državljeni EU	Državljeni Evropa	Afrika	Amerika	Azija
Nemčija	75.148.846	7.289.149	77.405.690	80.524.026	274.929	208.200	826.432
Grčija	10.241.000	884.000	/	/	/	/	/
Španija	39.755.741	4.002.509	41.081.869	41.244.509	762.273	1.522.081	226.123
Italija	56.081.197	2.670.514	56.620.050	57.343.161	694.988	255.661	454.793
Ciper	668.000	98.000	/	/	/	/	/
Slovenija	1.954.390	48.968	1.957.138	2.002.092	72	401	727
Velika Britanija	56.968.000	3.425.000	/	/	/	/	/

Vir: Eurostat, 2007.

Priloga 2: Razvrščanje držav ERLAIM-a v primerjalni analizi Indeksa politike vkljucevanja migrantov

	Dostop do trga dela	Ponovno združene družine	Dolgorocno prebivališče	Politicna participacija	Dostop do državljanstva	Nediskriminacija
Nemčija	16	12	19	7	18	17
Grčija	22	24	16	24	26	13
Španija	2	8	4	14	14	17
Italija	4	3	5	10	22	10
Ciper	22	28	26	22	20	12
Slovenija	12	5	13	23	14	8
Velika Britanija	12	12	5	15	5	5
EU-15	9	16	13	7	9	11
EU-25	12	17	16	15	12	12

Vir: ERLAIM, 2008, str. 12..

Priloga 3: Mednarodni dan migrantov

Mednarodni dan migrantov

16. december 2008, Posebna objava

Po ocenah ZN se je število mednarodnih migrantov v svetu v obdobju 1960–2005 več kot podvojilo, in sicer z ocenjenih 75 milijonov na 191 milijonov v letu 2005. Tudi v Sloveniji opazamo podoben trend po letu 2004 - v letu 2007 se je priselilo 29 tisoč oseb, od teh je bilo 27 tisoč tujih državljanov.

18. december velja za mednarodni dan migrantov. Na ta dan leta 1990 je namreč Skupščina Združenih narodov (ZN) sprejela Mednarodno konvencijo o zaščiti pravic migrantov na delu in članov njihovih družin. Kot mednarodni dan migrantov pa ga je razglasila 4. decembra 2000 in sicer zaradi vse večjega števila mednarodnih selivcev po vsem svetu. Po zadnjih ocenah Združenih narodov je bilo junija 2005 med vsemi prebivalci na svetu (teh je bilo 6.5 milijarde) 2,9 % mednarodnih selivcev.

Vedno več ljudi se seli

Po ocenah Združenih narodov se je število mednarodnih selivcev v svetu v obdobju 1960–2005 več kot podvojilo, in sicer z ocenjenih 75 milijonov na 191 milijonov.

Na številčnost mednarodnih selitev pomembno vpliva tudi razpad nekaterih večjih držav, selitve znotraj katerih so se pred tem obravnavale kot notranje selitve. Po ocenah Združenih narodov je bila približno 1/5 povečanja števila mednarodnih selivcev v svetu v obdobju 1960–2005 prav rezultat teritorialnih sprememb v državah Vzhodne Evrope.

Med selivci znotraj EU največ državljanov Poljske in Romunije

Eurostat po zadnjih podatkih ugotavlja, da so se državljani držav članic EU-27 v obdobju 2002–2006 selili več kot pred tem obdobjem, hkrati pa je EU ostala zanimiva za priseljevanje državljanom iz držav, ki niso članice EU. Po teh podatkih je bilo v letu 2006 med priseljenimi tujci znotraj držav članic EU največ državljanov Poljske (okoli 290.000 oseb) in Romunije (230.000 oseb), obojih tudi v relativnem smislu.

Tudi v Sloveniji se priseljevanje iz tujine, in sicer predvsem po letu 2004, povečuje: v letu 2007 se je v Slovenijo priselilo 29.193 oseb, od tega 27.504 tujih državljanov.

Selitve za kratek čas

Cenejši prevoz in več možnosti za potovanja omogočajo kratkotrajnejše in ciklične selitve, pojavljajo pa se tudi nove oblike selitev. Tuji državljani, priseljeni v Slovenijo v zadnjem času, se večinoma priselijo z namenom, da ostanejo v Sloveniji manj kot eno leto. Ti lahko svoje bivanje v Sloveniji sicer pozneje obnovijo oz. podaljšajo.

Slovenija je med državami članicami EU država z največjim deležem tujcev, državljanov držav, ki niso članice EU, in sicer je ta v letu 2006 znašal 90 % vseh v Slovenijo priseljenih tujcev, v letu 2007 pa je bil ta delež 90,4-odstoten.

V Slovenijo se tuji državljani priseljujejo predvsem iz ekonomskih razlogov

Med selitvami v svetu praviloma prevladujejo selitve iz ekonomskih razlogov, ob oboroženih krizah pa se povečajo migracije iz humanitarnih razlogov. Med tujci, ki so se v letu 2007 priselili v Slovenijo, se jih je največ, 77,6 %, priselilo zaradi dela, tudi sezonskega, ali da bi se zaposlili.

V Slovenijo priseljeni tuji državljani so večinoma mlajše osebe

Pomemben delež v Slovenijo priseljenih tujcev v državi ostane. Od prebivalstva Slovenije konec 2007 je bila več kot desetina (11,9 %) rojenih v tujini, medtem ko je bilo 3,4 % med prebivalstvom Slovenije tujih državljanov.

Ker se priseljujejo predvsem mladi (med priseljenimi Slovenijo že več desetletji prevladujejo osebe v starosti 20–29 let, in sicer od leta 2000 v povprečju 34,9 % vseh letno priseljenih), priseljevanje ugodno vpliva ne le na številčnost prebivalstva v državi, temveč tudi na starostno sestavo prebivalstva. Ta se sicer v zahodnem svetu pospešeno nagiba v prid starejših. Vendar demografi opozarjajo, da priseljevanje ni rešitev problema starajočega se prebivalstva v zahodnem svetu, kamor se uvršča tudi Slovenija. V Sloveniji je bil delež prebivalstva, starega 65 let ali več, prvič večji od deleža prebivalcev, mlajših od 15. leta sredi leta 2003. Od tedaj dalje se to razmerje vedno bolj nagiba v prid starih 65 let ali več.

Razmerje med spoloma v EU pri priseljencih enakomernejše kot v Sloveniji

Med tujci, ki se priseljujejo v Slovenijo, prevladujejo moški: v letu 2007 jih je bilo 82,7 %. V letu 2006 je bilo med tujci, priseljenimi v države članice EU, največ moških prav med tujci, priseljenimi v Slovenijo. Med tujci, priseljenimi v druge države članice EU, sta bila spola enakomernejše porazdeljena, v sedmih državah članicah EU pa je bilo med priseljenimi tujci več žensk kot moških, največ med tistimi, ki so se priselili na Ciper, in sicer je bilo med njimi 64,1 % žensk. Na ravni EU je bilo po ocenah Eurostata med priseljenimi tujci nekaj več kot 50 % moških.

Izobrazba v Slovenijo priseljenih tujcev je nizka

Po zadnjih razpoložljivih podatkih je bilo med delovno aktivnimi tujci, ki so se v Slovenijo priselili v letu 2006, največ, 60,0 %, oseb s končano osnovno šolo, končano srednjo šolo je imelo 34,7 %, 3,0 % teh oseb pa so imeli končano višjo šolo ali višjo od te.

Vir: SURS, 2008.